

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΑΓΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ – ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

«Πώς βελτιώνεται ο ρόλος ενός Συλλόγου;»

Ο ρόλος του συλλόγου μπορεί να βελτιωθεί με την ενεργό συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων γονέων. Η εκπαίδευση των γονέων και η καλλιέργεια της αντίληψης ότι οι προσπάθειες του συλλόγου σκοπό έχουν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των ατόμων με αυτισμό μακροχρόνια, είναι καθοριστικής σημασίας. Οι κοινοί στόχοι των γονέων-μελών ενισχύουν το σύλλογο στη διαδικασία διεκδίκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αυτισμό.

«Πώς θα οργανωθούν και γιατί οι γονείς;»

Οι γονείς είναι σημαντικοί σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου με αυτισμό. Είναι υπεύθυνοι νομικά και ηθικά για το παιδί τους και υποχρεούνται να διεκδικήσουν τα δικαιώματά του. Η συμβολή των γονέων στην αναγνώριση των ιδιαίτερων αναγκών και των δικαιωμάτων των ατόμων με αυτισμό είναι καθοριστική. Οι γονείς, σε όλες τις χώρες ήταν και είναι πρωτοπόροι στη δημιουργία εξειδικευμένων υπηρεσιών υψηλής ποιότητας για παιδιά και ενήλικες με αυτισμό. Συμμετέχοντας ως ενεργά μέλη σε τοπικούς αλλά και εθνικούς συλλόγους μπορούν να διεκδικήσουν, να προωθήσουν και να αναλάβουν τη δημιουργία δικτύου εξειδικευμένων υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών τους μακροχρόνια.

ΚΟΥΡΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ – ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

«Πώς αποφασίζω ποια είναι η καλύτερη δομή (ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης, κανονικό σχολείο, κ.λ.π.) για το παιδί μου;»

Η απόφαση για το πλαίσιο φοίτησης του παιδιού συνήθως παίρνεται από το αρμόδιο Κ.Δ.Α.Υ. σε συνεργασία με την οικογένεια. Μετά από την αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των δυσκολιών του παιδιού και τον καθορισμό των εκπαιδευτικών στόχων εξετάζεται το σχολικό πλαίσιο που μπορεί να υποστηρίξει αυτούς τους στόχους. Σε πολλές περιπτώσεις η άποψη των γονιών είναι διαφορετική από αυτή των ειδικών πράγμα που κάνει την απόφαση για το κατάλληλο σχολικό πλαίσιο ακόμα πιο δύσκολη. Βάση νόμου ο γονέας μπορεί να εγγράψει το παιδί σε όποιο σχολείο επιθυμεί. Σε κάθε περίπτωση αυτή η απόφαση δεν είναι εύκολη καθώς τα υπέρ και τα κατά κάθε πλαισίου είναι δύσκολο να εκτιμηθούν ειδικά όπου δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό.

«Πώς μπορεί να οργανωθεί ένα δίκτυο εθελοντών;»

Το πρόγραμμα εθελοντών θα πρέπει να υλοποιηθεί από κάποιον φορέα (π.χ. σύλλογο) και μπορεί να απευθύνεται σε οικογένειες παιδιών με διαφορετικές ανάγκες. Για την υλοποίηση του προγράμματος θα χρειαστεί:

A. Ένας φορέας που θα υλοποιήσει το πρόγραμμα και

B. Ένας συντονιστής. Θα πρέπει να είναι εθελοντής επαγγελματίας ψυχικής υγείας ή εκπαίδευσης με αρκετές γνώσεις στο αντικείμενο του αυτισμού και εμπειρία με οικογένειες.

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στο Σύλλογο γονέων κηδεμόνων και φίλων αυτιστικών ατόμων Ν.Λάρισας, τηλ. 2410613112 .

«Πού μπορεί να απευθυνθεί κανείς για ενημέρωση μετά την διάγνωση;»

A. Γονείς

-Σύλλογοι γονέων που υπάρχουν σε κάθε περιοχή και που δραστηριοποιούνται σε θέματα ενημέρωσης

- Σύλλογος Γονέων Κηδεμόνων και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας

-Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων (Ε.Ε.Π.Α.Α.)

B. Φορείς

-Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Κ.Δ.Α.Υ.) τα οποία έχουν την έδρα τους στην πρωτεύουσα κάθε νομού

-Πανεπιστήμια

-Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα

Γ. Σύλλογοι ειδικών επιστημόνων (λογοπεδικών, ψυχολόγων κ.λ.π.)

Δ. Βιβλία που κυκλοφορούν στο εμπόριο για τον αυτισμό, βιβλία που έχει εκδώσει ο Σύλλογος Γονέων Κηδ. και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας, βιβλία που έχει μεταφράσει η Ε.Ε.Π.Α.Α.

Ε. Διαδίκτυο: χρήσιμοι ελληνικοί δικτυακοί τόποι

- www.autismthessaly.gr Σύλλογος Γονέων Κηδ. και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας
- www.autismhellas.gr

«Τι γίνεται με την πρόωμη παρέμβαση. Ακόμη και όταν η διάγνωση γίνει έγκαιρα; Πού υπάρχουν δομές;»

Παρότι στις περισσότερες περιοχές της Ελλάδας δεν υπάρχουν υποστηρικτικές δομές για πρόωμη παρέμβαση σε παιδιά με αυτισμό, η σημασία της είναι πολύ σημαντική. Η έγκαιρη αλλά και έγκυρη διάγνωση επιτρέπει στην οικογένεια να ενημερωθεί για τη φύση της διαταραχής του παιδιού. Οι οδηγίες που δίνονται στους γονείς για τον τρόπο συνδιαλλαγής με το παιδί τους (επικοινωνία, κοινωνικότητα, παιχνίδι) αποδεικνύονται πολύτιμες αφενός για τη σχέση του παιδιού με την οικογένεια και αφετέρου και για την εξέλιξή του. Η ενημέρωση αυτή στις περιπτώσεις που δεν γίνεται από εξειδικευμένους ειδικούς μπορεί να γίνει από βιβλία που υπάρχουν μεταφρασμένα πια στα ελληνικά, από ιστοσελίδες στο διαδίκτυο, από συλλόγους γονέων παιδιών με αυτισμό κ.λ.π.

«Πώς μπορώ να ενημερωθώ για το νομοθετικό πλαίσιο για υποστήριξη του παιδιού μου;»

Οι σύλλογοι γονέων που δραστηριοποιούνται σε κάθε νομό μπορεί να παράσχουν αυτές τις πληροφορίες. Οι υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας που λειτουργούν σε κάθε νομαρχία παρέχουν πληροφορίες για κάθε ενδιαφερόμενο. Επιπλέον, σε θέματα που αφορούν το νομοθετικό πλαίσιο για την εκπαίδευση μπορεί κανείς να απευθυνθεί στα ΚΔΑΥ και στις υπηρεσίες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τέλος, στις υπηρεσίες των Υπουργείων Υγείας και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

«Πώς μπορώ να εμπιστευθώ τους ειδικούς όταν έχουν άλλους στόχους από αυτούς που έχω εγώ;»

Οι γονείς είναι οι 'ειδικοί' για το παιδί τους. Το γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα. Γνωρίζουν τις προσωπικές και οικογενειακές τους ανάγκες. Ο αμοιβαίος σεβασμός στις ικανότητες και τη θέση και των δύο πλευρών προωθεί την αποτελεσματική συνεργασία (Hornby, 1995). Μπορεί να υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις μεταξύ γονέων και επαγγελματιών. Ωστόσο, η συζήτηση μπορεί να οδηγήσει σε συνδυασμένες προσπάθειες και αποφάσεις. Οι διαφωνίες πολλές φορές προωθούν τη συνεργασία. Οι διαφορετικές απόψεις δεν καταστρέφουν αναγκαστικά τη σχέση αλλά οδηγούν σε αλληλοκατανόηση (Dale, 1996). Άλλωστε '...η αποτελεσματική αντιμετώπιση των αναγκών των ατόμων με αναπτυξιακές διαταραχές εξαρτάται από

την πλήρη συμμετοχή των γονέων.. Η σχέση μεταξύ αυτών και των επαγγελματιών υγείας και εκπαίδευσης είναι καθοριστική για την εξέλιξη του παιδιού. Οι γονείς προκειμένου να υποστηρίξουν τις προσπάθειες των επαγγελματιών έχουν ανάγκη από πληροφορίες και καθοδήγηση ενώ είναι αδύνατον για τους επαγγελματίες να καλύψουν τις ανάγκες χωρίς την πολύτιμη γνώση των γονέων σχετικά με το παιδί τους...’ (Department of Education and Science, 1978)

«Τι επιλογές έχω στην πραγματικότητα όσον αφορά την εκπαίδευση του παιδιού;»

Η απόφαση για το πλαίσιο φοίτησης του παιδιού συνήθως παίρνεται από το αρμόδιο Κ.Δ.Α.Υ. σε συνεργασία με την οικογένεια. Μετά από την αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των δυσκολιών του παιδιού και τον καθορισμό των εκπαιδευτικών στόχων εξετάζεται το σχολικό πλαίσιο(ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης, σχολείο γενικής αγωγής) μπορεί να υποστηρίξει αυτούς τους στόχους. Σε πολλές περιπτώσεις η άποψη των γονιών είναι διαφορετική από αυτή των ειδικών πράγμα που κάνει την απόφαση για το κατάλληλο σχολικό πλαίσιο ακόμα πιο δύσκολη. Βάση νόμου ο γονέας μπορεί να εγγράψει το παιδί σε όποιο σχολείο επιθυμεί. Σε κάθε περίπτωση αυτή η απόφαση δεν είναι εύκολη καθώς τα υπερ και τα κατά κάθε πλαισίου είναι δύσκολο να εκτιμηθούν ειδικά όπου δεν υπάρχει εξειδικευμένο προσωπικό.

«Πώς θα βοηθήσω το παιδί μου στον Νομό – Πόλη όταν δεν υπάρχει ούτε ένας ειδικός;»

Απευθυνθείτε στους αρμόδιους κρατικούς φορείς υγείας και εκπαίδευσης, και σε συλλόγους γονέων της περιοχής.

ΠΕΤΡΕΛΛΗ ΧΑΡΑ

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

«Τι θα έπρεπε να περιλαμβάνει ένα πλήρες δίκτυο δομών στην κοινότητα που να καλύπτει τις ανάγκες των παιδιών με αυτισμό;»

Ένα πλήρες δίκτυο θα έπρεπε να περιλαμβάνει δομές και υπηρεσίες που να καλύπτουν τις ανάγκες των παιδιών με αυτισμό σ' όλους τους τομείς της ζωής τους. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι θα έπρεπε να λειτουργούν:

- Στον τομέα της Υγείας: Εξειδικευμένα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα για διάγνωση-εκτίμηση και θεραπεία, Θεραπευτικά Κέντρα Ημέρας, Κέντρα παρέμβασης στην κρίση, Ξενώνες βραχείας παραμονής και φιλοξενίας, Προγράμματα κατ' οίκον νοσηλείας.
- Στον τομέα της Εκπαίδευσης: Τμήματα ένταξης στην προσχολική αγωγή και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, Ειδικά νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία, Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης.
- Επίσης θα έπρεπε να υπάρχουν προγράμματα δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, προγράμματα αθλητισμού, κ.α.

«Πώς μπορούν να αξιοποιηθούν πηγές της κοινότητας (προγράμματα Δήμων και συλλόγων);»

Οι γονείς μπορούν ν' αναζητούν και να έχουν πληροφορίες για προγράμματα και υπηρεσίες Δήμων, κοινοτήτων, συλλόγων (πολιτιστικών, επιμορφωτικών) και να διευρύνουν κατά περίπτωση την δυνατότητα ένταξης σ' αυτά του παιδιού τους. Συχνά ο φόβος ότι για άλλη μια φορά θα εισπράξουν απόρριψη και άρνηση, τους αποθαρρύνει. Ο σωστός όμως τρόπος διεκδίκησης και υποστήριξης των δικαιωμάτων των παιδιών τους, κάποιες φορές ανοίγει δρόμους εκεί που κανείς δεν πιστεύει.

«Πώς μπορεί να αξιοποιηθεί η δύναμη των διαφόρων συλλόγων, εταιριών προκειμένου να διασφαλιστούν και να προωθηθούν τα δικαιώματα των παιδιών με αυτισμό και των οικογενειών τους;»

Η οργάνωση των ατόμων γύρω από θεσμούς και όργανα πολλαπλασιάζει την δύναμή τους και δίνει περισσότερες δυνατότητες για καταγραφή κοινών προβληματισμών, διαμόρφωση προτάσεων, εξεύρεση λύσεων και κυρίως άσκηση πιέσεων προς τα επίσημα και θεσμοθετημένα κέντρα σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων.

«Πώς μπορούν να αξιοποιηθούν οι εθελοντές σε συνδυασμό με τις υπηρεσίες που παρέχονται από επαγγελματίες;»

Η αξιοποίηση των εθελοντών απαιτεί οργάνωση προγραμμάτων από επαγγελματίες που δουλεύουν με τον αυτισμό. Τα προγράμματα αυτά είναι σκόπιμο να

περιλαμβάνουν εκπαίδευση των εθελοντών, παρακολούθηση και συντονισμό των δράσεων που υλοποιούν οι εθελοντές κι ακόμη, εποπτεία τους από επαγγελματίες σε ατομική ή ομαδική βάση.

ΦΟΥΣΚΑ ΣΤΕΦΑΝΙΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ – ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

«Ποιες είναι οι δομές και οι διαδικασίες που αφορούν εκπαιδευτική ένταξη και πρόωμη παρέμβαση;»

Η αποτελεσματική εκπαίδευση των παιδιών με αυτισμό είναι σημαντικό ζήτημα σε κάθε μετάβαση από ένα σχολικό επίπεδο σε άλλο. Σήμερα υπάρχουν διαθέσιμες αρκετές εκπαιδευτικές δομές, αλλά η επιλογή τους έχει πάντα να κάνει με σωστή αξιολόγηση και απόφαση μετά από ώριμη σκέψη. Η πρόωμη παρέμβαση δυστυχώς δεν έχει να επιδείξει μεγάλο αριθμό δομών, αν και είναι αδιαμφισβήτητη η προσφορά της. Κατά τις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες, υπάρχουν κάποιες επιλογές σύμφωνα με τις δυνατότητες του παιδιού αλλά και με τη διαθεσιμότητα των σχετικών δομών στον τόπο κατοικίας του, έτσι στην προσχολική και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ένας μαθητής με αυτισμό μπορεί να φοιτήσει σε γενική τάξη με ή χωρίς παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής ή με παράλληλη και προγραμματισμένη φοίτηση σε τμήμα ένταξης ή σε ειδικό δημοτικό σχολείο. Κατά τη μετάβαση στο επόμενο στάδιο ο μαθητής μπορεί να φοιτήσει σε γενικές δομές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τις προηγούμενες διευκολύνσεις ή σε Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΕΚ).

ΠΡΩΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ – ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

«Αναφορές για έλλειψη ανταπόκρισης και ευαισθησίας των φορέων (Δημόσιων και Ιδιωτικών) στα προβλήματα των οικογενειών με παιδιά με αυτισμό.»

Η παραπάνω διαπίστωση δεν απαλλάσσει τους Γονείς, τους Συλλόγους τους, τους Ειδικούς και κάθε άλλο ενδιαφερόμενο, της ευθύνης τους απέναντι στα παιδιά με αυτισμό. Διότι τα ίδια δεν έχουν τη δυνατότητα να απαιτήσουν και να απολαύσουν αυτά που τους ανήκουν και δικαιούνται σαν μέλη μιας ευνομούμενης, πολιτισμένης κοινωνίας. Είναι επομένως χρέος όλων μας να συνασπιστούμε γύρω από τους γονικούς και επαγγελματικούς Συλλόγους μας και να απαιτήσομε με κάθε νόμιμο τρόπο, τόσο από την επίσημη Πολιτεία όσο και από την Κοινωνία, τα αυτονόητα. Δηλαδή το σεβασμό και την τήρηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες γενικότερα και των παιδιών με αυτισμό ειδικότερα.

ΝΟΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ – ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

«Τι κάνουν τα παιδιά που τελειώνουν το σχολείο ή που δεν γίνονται δεκτά σε σχολικά πλαίσια;»

Ο νόμος για την εκπαίδευση των παιδιών είναι σαφής. Δεν είναι δυνατόν να διωχτεί παιδί. Κανείς δεν έχει αυτό το δικαίωμα. Η εκπαίδευση σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας προβλέπεται μέχρι το 22^ο έτος της ηλικίας του.

«Πού υπάρχουν πληροφορίες για τα κοινωνικά προγράμματα;»

Δυστυχώς δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση. Η ιστοσελίδα του Υπουργείου Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης είναι www.mohaw.gr

«Πώς δημιουργείται Κέντρο Ημέρας για παιδιά με αυτισμό;»
«Πώς μπορούν να δημιουργηθούν Ξενώνες ή σπίτια φύλαξης ή κάποια άλλη μονάδα υποστήριξης ατόμων με αυτισμό;»

Γίνεται ο σχεδιασμός με βάση τις αρχές και προϋποθέσεις που θέτει το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και κατατίθεται αίτηση για Άδεια Ίδρυσης και Λειτουργίας.

Ως υποδείγματα τέτοιων ενεργειών έχουμε :

➤ **Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του παιδιού και της οικογένειας**

Κέντρο Ημέρας «Το Περιβολάκι 1»

Υδρας 25,152 32 Χαλάνδρι, τηλ 210 6831705 , fax 210 6814334

e-mail: eky@hol.gr

➤ **Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας**

Δημοκρατίας 117, 413 34 Νεάπολη Λάρισας, τηλ 2410 626720, τηλ Συλλόγου 2410 613112

http:// www.autismthessaly.gr

e-mail info@autismthessaly.gr

➤ Το Κέντρο Ημέρας της ΕΨΥΠΙΕΑ στο Μεσολόγγι

Τηλ 26310 55661

ΞΕΝΩΝΕΣ :

➤ **Παιδονευρολογικό Νοσοκομείο Αττικής**

Ξενώνας για 10 έφηβους με αυτισμό

Τηλ 22940 72417, 22940 72100, 22940 77777

➤ **Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του παιδιού και της οικογένειας**

Ξενώνας βραχύχρονης παραμονής για παιδιά 3-12 χρονών

«Το Περιβολάκι 2»

Θεσσαλίας 17, Χαλάνδρι 152 31, τηλ 210 6753405, fax 210 6727009

➤ **Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας**

Ξενώνας «Ελευθερία»

Δημοκρατίας 117, 413 34 Νεάπολη Λάρισας, τηλ 2410 626720, τηλ Συλλόγου 2410 613112

http:/ www.autismthessaly.gr

e-mail info@autismthessaly.gr

➤ **Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων**

Ξενώνας «Ελένη Γύρα»

Ζίτσα Ιωαννίνων

Διεύθυνση Εταιρείας : Αθηνάς 2, 105 51 Αθήνα, τηλ/fax 210 3216550, 3216549 e-mail: gspap@internet.gr

«Με ποιο τρόπο εξασφαλίζονται επιδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση;»

Συμπληρώνεται το Τεχνικό Δελτίο όταν γίνει η Προκήρυξη, κατατίθεται στην Διαχειριστική Αρχή του αντίστοιχου υπουργείου ή περιφέρειας και αναμένετε την έγκριση ή απόρριψη.

«Πώς λειτουργεί ένας Ξενώνας;»

Πληροφορίες :

ΞΕΝΩΝΕΣ :

➤ **Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής**

Ξενώνας για 10 έφηβους με αυτισμό

Τηλ 22940 72417, 22940 72100, 22940 77777

➤ **Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του παιδιού και της οικογένειας**

Ξενώνας βραχύχρονης παραμονής για παιδιά 3-12 χρονών

«Το Περιβολάκι 2»

Θεσσαλίας 17, Χαλάνδρι 152 31, τηλ 210 6753405, fax 210 6727009

➤ **Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων**

Ξενώνας «Ελευθερία»

Δημοκρατίας 117, 413 34 Νεάπολη Λάρισας, τηλ 2410 626720, τηλ Συλλόγου 2410 613112

http:/ www.autismthessaly.gr

e-mail info@autismthessaly.gr

➤ **Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων**

Ξενώνας «Ελένη Γύρα»

Ζίτσα Ιωαννίνων

Διεύθυνση Εταιρείας : Αθηνάς 2, 105 51 Αθήνα, τηλ/fax 210 3216550, 3216549 e-

mail: gspap@internet.gr

**«Ποιές οι άμεσες προοπτικές ανάπτυξης δομών από το Ελληνικό κράτος;
Ποιές οι προοπτικές δημιουργίας δομών για ενηλίκους αυτιστικούς που
αδυνατούν να**

παραμείνουν στο οικογενειακό περιβάλλον;»

Στις ερωτήσεις αυτές μπορούν να απαντήσουν:

Το Υπουργείο Παιδείας -
η Διεύθυνση Ειδικής
Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας

Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και η Διεύθυνση
ΑΜΕΑ του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης:
www.mohaw.gr

Μονάδα Υποστήριξης Παρακολούθησης (Ψυχαργός)
Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
www.msu.gr

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (εισήγηση ομάδας έργου)

i. Νομικό πλαίσιο

Ο Νόμος 2716|1999 για την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, ορίζει πως «το κράτος έχει την ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας που έχουν σκοπό την πρόληψη, τη διάγνωση, τη θεραπεία, την περίθαλψη καθώς και την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη ενηλίκων, παιδιών και εφήβων με ψυχικές διαταραχές και Διαταραχές Αυτιστικού Τύπου και με μαθησιακά προβλήματα» (άρθρο 1 παρ. 1).

Μονάδες Ψυχικής Υγείας [Μ.Ψ.Υ.]

Στις Μονάδες Ψυχικής Υγείας συγκαταλέγονται:

- Κέντρα Ψυχικής Υγείας
- Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα
- Πολυδύναμα Ιατροπαιδαγωγικά Ιατρεία
- Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης (Κέντρα Ημέρας)
- Κινητές Μονάδες
- Ψυχιατρικά Τμήματα Ενηλίκων ή Παιδιών και Εφήβων Γενικών Νομαρχιακών ή Περιφερειακών Νοσοκομείων.
- Πανεπιστημιακές Ψυχιατρικές Κλινικές.
- Πανεπιστημιακά Ψυχιατρικά Νοσοκομεία.
- Μονάδες Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης (Ξενώνες, Οικοτροφεία, Προστατευμένα Διαμερίσματα)
- Ειδικά Κέντρα Κοινωνικής Επανένταξης κ.ά. (άρθρο 4, παρ. 1).

Στην περίπτωση των Διαταραχών Αυτιστικού Τύπου, εφόσον κριθεί ότι χρειάζονται κάποιες Μονάδες Ψυχικής Υγείας με άλλη μορφή, μπορούμε να βασιστούμε στο άρθρο 2 παρ. 2 του Ν. 2716|1999 και να τις αναπτύξουμε. Συγκεκριμένα: «Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, μετά από γνώμη του ΚΕΣΥ, μπορούν να ορίζονται και λοιπές μορφές Μονάδων Ψυχικής Υγείας για την καταλληλότερη παροχή υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας και την καλύτερη εξυπηρέτηση των αναγκών Ψυχικής Υγείας του πληθυσμού, σύμφωνα με το άρθρο 1 του παρόντος νόμου. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας και του κατά περίπτωση συναρμοδίου Υπουργού καθορίζονται οι προϋποθέσεις, ο τρόπος οργάνωσης- λειτουργίας και κάθε

λεπτομέρεια εφαρμογής. Οι Μονάδες Ψυχικής Υγείας οποιασδήποτε μορφής, υπάγονται στην Εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, ως προς τον τρόπο παροχών ψυχιατρικών και ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, στον τρόπο άσκησης του ιατρικού, νοσηλευτικού, επιστημονικού και εκπαιδευτικού έργου και γενικά στον τρόπο λειτουργίας τους. (άρθρο 4, παρ. 4).

Θα πρέπει να ληφθούν επίσης υπ' όψη ο νόμος 2817/2000 του Υπουργείου Παιδείας για την Εκπαίδευση των Ατόμων με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες καθώς και ο νόμος 2648/1998 του Υπουργείου Υγείας-Πρόνοιας για την ανάπτυξη του Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας.

ii. Πλαίσιο προτάσεων για άμεση και μακροχρόνια υλοποίηση

- Σύσταση Ειδικού Κεντρικού Συμβουλίου για τον Αυτισμό (Ε.Κ.Σ.Α).
- Διαμόρφωση ενός δικτύου υπηρεσιών στο οποίο μπορεί να αναπτύσσονται ποικίλες δομές και εναλλακτικά προγράμματα.
- Συνεργασία στα πλαίσια αυτού του δικτύου των στελεχών και υπηρεσιών της εκπαίδευσης, προκειμένου να επιτυγχάνεται με τη συνεργασία αυτή μία αποτελεσματική σύνθετη Θεραπευτική και Εκπαιδευτική παρέμβαση.

«Υπάρχει έλλειψη υπηρεσιών για συναισθηματική υποστήριξη παιδιών με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας και των οικογενειών τους;»

Ναι έχετε δίκαιο, υπάρχει πολύ μεγάλη έλλειψη, υπάρχει όμως σχετική πρόβλεψη.

«Πού υπάρχουν Διαγνωστικά Κέντρα ή άλλοι αντίστοιχοι Φορείς;»

- A) Ιατροπαιδαγωγικά-Διαγνωστικά Κέντρα
- B) Κέντρα Ψυχικής Υγείας Νοσοκομείων
- Γ) Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης
- Δ) Διαγνωστικά Κέντρα Φυσικών ή Ν.Π.Ι.Δ

Προϋπόθεση είναι η ύπαρξη επιστημόνων Ψυχικής Υγείας που γνωρίζουν το αντικείμενο του αυτισμού

E)ΚΔΑΥ

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ - ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Α. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

ΔΙΑΓΝΩΣΗ- ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ-ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

- A) Ιατροπαιδαγωγικά-Διαγνωστικά Κέντρα

Β) Κέντρα Ψυχικής Υγείας Νοσοκομείων

Γ) Ειδικά Κέντρα Εξειδικευμένης Περίθαλψης

Δ) Διαγνωστικά Κέντρα Φυσικών ή Ν.Π.Ι.Δ

Προϋπόθεση είναι η ύπαρξη επιστημόνων Ψυχικής Υγείας που γνωρίζουν το αντικείμενο του αυτισμού

ΑΤΤΙΚΗ

➤ Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής

- Ειδική Θεραπευτική Μονάδα Αυτιστικών-Παιδιών με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές

Μαραθωνοδρόμου 91, 154 52 Ψυχικό, τηλ-fax 210 6728171-2

[http:// www.autismhellas.gr](http://www.autismhellas.gr)

- Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Αθηνών

Γαρέφη 4 , Ν.Ψυχικό- Ελληνορώσων , 115 25 Αθήνα, τηλ 210 6873442-3

Fax 210 6873445

- Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Ν. Ηρακλείου

Σωκράτους 12, 141 21 Ηράκλειο Αττικής , τηλ 210 2816598

- Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Παλλήνης

Λ. Μαραθώνος, Παλλήνη, τηλ 210 6667382

- Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Ν. Σμύρνης

2ας Μαΐου 5, 171 21 Ν. Σμύρνη , τηλ 210 9323493

- Κέντρο Ημέρας «Λιθαράκι»

Αναστασίου και Ευτέρπης 40, Παπάγου, (πληροφορίες - τηλ 2294 77777, 2294 72100)

➤ Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Παίδων Αθηνών

«Η Αγία Σοφία»

Παιδοψυχιατρική Κλινική Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Θηβών και Λιβαδειάς (Γουδί), 115 27 Αθήνα, τηλ 210 7798748 ,

210-7757496

➤ ΙΚΑ

Κέντρο Παιδοψυχικής Υγιεινής
Αραχώβης 17 και Ιπποκράτους, Εξάρχεια, 106 80 Αθήνα,
τηλ 210 3604929, 210 3604919

➤ Αιγινήτειο Νοσοκομείο

Κέντρο Κοινωνικής Ψυχικής Υγιεινής Βύρωνα-Καισαριανής της Ψυχιατρικής
Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών
Παιδοψυχιατρική Υπηρεσία
Δήλου 14, Καισαριανή, 161 21 Αθήνα, τηλ 210 7640111, 210 7644705, 210
7262247

➤ Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο «Ευαγγελισμός»

Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής Υγείας Παγκρατίου
Τμήμα Παιδιών και Εφήβων
Φερεκύδου 1, Παγκράτι, 116 35 Αθήνα, τηλ 210 7519550

➤ Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής

Κέντρο Ψυχικής Υγείας Περιστερίου
Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής
Πλούτωνος 19 και Ηφαίστου, 121 35 Περιστερί, τηλ 210 5756226, 210 5756401,
210 5756664

➤ Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Πειραιά «Τζάνειο»

Παιδοψυχιατρικό Τμήμα
Γρ. Λαμπράκη 83-85, Πειραιάς, τηλ 210 4123552

➤ Γενικό Νοσοκομείο Παιδών Πεντέλης

Τμήματα Παιδιατρικό-Αναπτυξιολογικό και Παιδονευρολογικό
Λ. Πεντέλης, 152 36 Παλαιά Πεντέλη, τηλ 210 8030402, 210 8031302

➤ Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής Αθηνών (Ν.Π.Ι.Δ)

Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία

Κεντρικό : Ζαίμη 2 , 106 83 Αθήνα, τηλ 210 3844733

Παράρτημα Αιγάλεω: Σούτσου 4, Πλατεία Δαβάκη, 122 43 Αιγάλεω, τηλ 210 5449898

Παράρτημα Πειραιά: Μπουμπουλίνας 15, 185 35 Πειραιάς , τηλ 210 4170546

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

➤ Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης

Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Β. Ελλάδος

Γιαννιτσών 52 & Αγ. Πάντων, 546 27, Θεσσαλονίκη, τηλ 2310 554031-2

➤ Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Ιπποκράτειο»

Παιδοψυχιατρικό Τμήμα

Κωνσταντινουπόλεως 49, 546 42 Θεσσαλονίκη, τηλ 2310 838004 ,
2310 892505

➤ Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής (Ν.Π.Ι.Δ)

Παράρτημα Θεσσαλονίκης

Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία

Καυταντζόγλου 36 & Παπάφη, 546 39 Θεσσαλονίκη, τηλ 2310 845130-1, 2310 845900

➤ ΙΚΑ

Κέντρο Παιδοψυχικής Υγιεινής

Πολυτεχνείου 1, Πύλη Αξιού 546 26 Θεσσαλονίκη, τηλ 2310 521800

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ

➤ Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης

Κέντρο Ψυχικής Υγείας

Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής

Μαζαράκη 7, 68 100 Αλεξανδρούπολη, τηλ 25510 20287, 25845

➤ Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Ενηλίκων (Ν.Π.Ι.Δ)

- Κέντρο Ψυχικής Υγείας Αλεξανδρούπολης

Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Θράκης

Αίνου 56, 68 100 Αλεξανδρούπολη, τηλ 25510 35305

- Κέντρο Ψυχικής Υγείας Κομοτηνής

Π. Τσαλδάρη 68-70, 69 100 Κομοτηνή, τηλ 25310 71720

- Κέντρο Ψυχικής Υγείας Ξάνθης

Π. Τσαλδάρη 36, 67 100 Ξάνθη, τηλ 25410 77008

ΗΠΕΙΡΟΣ

➤ Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων «Γ.Χατζηκώστα»

Κέντρο Ψυχικής Υγείας

Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής

Βαλαωρίτου 35, 454 44 Ιωάννινα, τηλ 26510 74227 , 36227

➤ Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Ιωαννίνων

Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Λ. Πανεπιστημίου , 45 500 Ιωάννινα , τηλ 26510 99111, 99200-1

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

➤ Περιφερειακό Γενικό Νοσοκομείο Λάρισας

Κέντρο Κοινωνικής Ψυχικής Υγείας

Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής

Δημοκρατίας 111, 413 34 Νεάπολη Λάρισας, τηλ 2410 210212, 210630

➤ Νομαρχιακό Γενικό Νοσοκομείο Βόλου «Αχιλλοπούλειο»

Κέντρο Ψυχικής Υγείας

Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής

Νικοτσάρα 20, 382 22 Βόλος, τηλ 24210 36811

➤ Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής (Ν.Π.Ι.Δ)

Παράρτημα Βόλου

Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία

Κοραή 74, 383 33 Βόλος, τηλ 24210 38608

ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

➤ Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής (Ν.Π.Ι.Δ)

Παράρτημα Ζακύνθου

Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία

Φωσκόλου & Φιλιώτη 4, 29 100 Ζάκυνθος, τηλ 26950 26668

ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

➤ Νομαρχιακό Γενικό Νοσοκομείο Παιδων Πατρών
«Καραμανδάνειο»

Παιδοψυχιατρικό Τμήμα

Ερυθρού Σταυρού 40, 263 31 Πάτρα, τηλ 2610 622222

➤ Περιφερειακό Γενικό Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Πατρών

Ψυχιατρική Κλινική-Παιδοψυχιατρική Διασυνδετική

26 500 Ρίο Πατρών, τηλ 2610 999245, 994534

➤ Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής (Ν.Π.Ι.Δ)

Παράρτημα Πατρών

Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία

Αθανασίου Διάκου 35, 262 24 Ψηλά Αλώνια Πάτρας, τηλ 2610 336666, 335043

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

➤ Νομαρχιακό Γενικό Νοσοκομείο Χαλκίδας

Κέντρο Κοινοτικής Ψυχικής Υγείας

Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής

Τσιριγώτη 29 Α , 34 100 Χαλκίδα, τηλ 22210 75991-2

ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Κέντρο Παιδιού και Εφήβου

Σκαραμαγκά 9. Αγ. Άννα Καπέλα, Χίος

Τηλ. 2271020000

ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

➤ Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Δημοτικού Οργανισμού Πρόνοιας

Δήμου Ροδίων

Ερυθρού Σταυρού 9, 85 100 Ρόδος, τηλ 22410 27351

ΚΡΗΤΗ

➤ Θεραπευτήριο Ψυχικών Παθήσεων Χανίων

Κέντρο Ψυχικής Υγείας

Ιατρεία Παιδοψυχιατρικής

Μάρκου Μπότσαρη 49, 731 36 Χανιά, τηλ 28210 90949

➤ Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής (Ν.Π.Ι.Δ)

Παράρτημα Ηρακλείου Κρήτης

Ιατροπαιδαγωγική Υπηρεσία

Ψαρομηλίγγων & Βλαστών, Ηράκλειο Κρήτης , τηλ 2810 244409, 2810 244339

ΕΙΔΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ –

ΚΕΝΤΡΑ ΗΜΕΡΑΣ :

➤ **Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής**

- ✓ **Ειδική Θεραπευτική Μονάδα Αυτιστικών-Παιδιών με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές (ΕΘΜΑ)**

Μαραθωνοδρόμου 91, Ψυχικό, 154 52 Αθήνα, τηλ/fax 210 6728181-2

http:/ www.autismhellas.gr

Παρεχόμενες υπηρεσίες :

- Διάγνωση, αξιολόγηση, θεραπευτικός σχεδιασμός, παρακολούθηση, εκπαίδευση-συμβουλευτική γονέων για παιδιά και εφήβους 0-17 ετών
- Θεραπευτική αντιμετώπιση παιδιών προσχολικής ηλικίας 2-6 χρονών στο Κέντρο Ημέρας, συμβουλευτική υποστήριξη οικογενειών, ένταξη σε εκπαιδευτικό πλαίσιο, εκπαίδευση και εποπτεία εκπαιδευτών
- Μελέτη και έρευνα σε θέματα Αυτισμού, εκπαίδευση και εξειδίκευση στελεχών Υγείας, Ψυχικής Υγείας και Παιδείας σε θέματα Αυτισμού

- ✓ **Κέντρο Ημέρας «Λιθαράκι»**

Αναστάσεως και Ευτέρπης 40, 14351 Παπάγου, τηλ. 2106514813.

Για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

➤ **Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του παιδιού και της οικογένειας**

Κέντρο Ημέρας «Το Περιβολάκι 1»

Υδρας 25,152 32 Χαλάνδρι, τηλ 210 6831705 , fax 210 6814334

e-mail: eky@hol.gr

➤ **Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής**

Θεραπευτική Μονάδα Αυτιστικών

Σπετσών 4, Αγ. Παρασκευή, τηλ 210 6396444

➤ **Ίδρυμα για το παιδί «Η Παμμακάριστος»**

Κέντρο Ημέρας – Παιδικός Σταθμός – Ειδικό Σχολείο

Λ. Μαραθώνος 1, 190 05 Ν. Μάρκη Αττικής, τηλ 22940 91206

➤ Σωματείο Γονέων Ναυτικών «Η Αργώ»

Κέντρο Ημέρας

Δημ.Φαληρέως 44, Νέο Φάληρο, 185 47 Πειραιάς, τηλ 210 4810075, 4819462

➤ Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων S.O.S

Κέντρο Ημέρας

Λ. Μαραθώνος 227, 190 05 Νέα Μάρκη Αττικής , τηλ. 2294096262

➤ Σύλλογος Γονέων και Φίλων του αυτιστικού παιδιού «Ελπίδα»

Κέντρο Ημέρας

Ωραιόκαστρο, 570 13 Θεσσαλονίκη, τηλ 2310 697614, fax 696460

➤ Ένωση Γονέων, Κηδεμόνων και Φίλων Απροσάρμοστων Ατόμων

«Ζωοδόχος Πηγή» Κέντρο Ημέρας

Σταθμός Α.Τ.Ο.Τ.Ε Νέα Αλικαρνασσός, 71 500 Ηράκλειο Κρήτης τηλ 2810 344094, 224699 fax 2810 344094 , e-mail: zoodoxos@otenet.gr

➤ Σύλλογος Προστασίας Αυτιστικών Παιδιών

Κέντρο Ημέρας «Η Μεγαλόχαρη»

Βύρωνος & Μαρκορά 7, Χανιά, τηλ/fax 28210 54717

ΞΕΝΩΝΕΣ :

➤ Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής

Ξενώνας για 10 έφηβους με αυτισμό

Τηλ 22940 72417, 22940 72100, 22940 77777

➤ Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του παιδιού και της οικογένειας

Ξενώνας βραχύχρονης παραμονής για παιδιά 3-12 χρονών

«Το Περιβολάκι 2»

Θεσσαλίας 17, Χαλάνδρι 152 31, τηλ 210 6753405, fax 210 6727009

➤ **Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας**

Ξενώνας «Ελευθερία»

Δημοκρατίας 117, 413 34 Νεάπολη Λάρισας, τηλ 2410 626720, τηλ Συλλόγου 2410 613112

http:/ www.autismthessaly.gr

e-mail autismlar@hol.gr

➤ **Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων**

Ξενώνας «Ελένη Γύρα»

Ζίτσα Ιωαννίνων

Διεύθυνση Εταιρείας : Αθηνάς 2, 105 51 Αθήνα, τηλ/fax 210 3216550, 3216549 e-

mail: gspap@internet.gr

Β. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

α Στο Υπουργείο	MINISTRY OF EDUCATION	
	ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ	
	ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ		ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ	ΟΡΓΑΝΟ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ	
β Περιφερειακές Υπηρεσίες	ΝΟΜΑΡΧΗΣ	
	ΑΝΤΙΝΟΜΑΡΧΗΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
	ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	..
	ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ	

ΕΙΔΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ
ΣΕ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΑ

- 1. Στο υπουργείο:** Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής, Δ/ση Α΄ Βάθμιας, Δ/ση Β΄βάθμιας
- 2. Νομάρχης, Αντινομάρχης, Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης**

ΚΕΝΤΡΑ ΔΙΑΓΝΩΣΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ (Κ.Δ.Α.Υ.) :

Τι είναι το Κ.Δ.Α.Υ.;

Το Κ.Δ.Α.Υ. είναι αποκεντρωμένη δημόσια υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και υπάγεται στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Ποιος είναι ο σκοπός του Κ.Δ.Α.Υ.;

Σκοπός του Κ.Δ.Α.Υ. είναι η προσφορά υπηρεσιών διάγνωσης, αξιολόγησης και υποστήριξης των μαθητών και κυρίως εκείνων που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και υποστήριξης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών, των γονέων και της κοινωνίας.

Ποιες είναι οι αρμοδιότητες του Κ.Δ.Α.Υ.;

Το Κ.Δ.Α.Υ. έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- Την έρευνα για τη διαπίστωση του είδους και του βαθμού των δυσκολιών των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σύνολο των παιδιών σχολικής και προσχολικής ηλικίας.
- Την εισήγηση για την εγγραφή, κατάταξη και φοίτηση στην κατάλληλη σχολική μονάδα, καθώς και την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εκπαιδευτικής πορείας των μαθητών.
- Την εισήγηση για την κατάρτιση εξατομικευμένων ή ομαδικών προγραμμάτων ψυχοπαιδαγωγικής και διδακτικής υποστήριξης.
- Την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης και ενημέρωσης στο διδακτικό προσωπικό και σε όσους συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, επαγγελματική υποστήριξη και τη διοργάνωση προγραμμάτων ενημέρωσης και συμβουλευτικής για τους γονείς των μαθητών.
- Τον καθορισμό του είδους των τεχνικών βοηθημάτων και οργάνων που έχει ανάγκη το παιδί στο σχολείο ή στο σπίτι.
- Την εισήγηση για την αντικατάσταση των γραπτών δοκιμασιών των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με προφορικές ή άλλης μορφής δοκιμασίες στις εξετάσεις της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Την εισήγηση για την αντικατάσταση και την εφαρμογή προγραμμάτων πρόωπης εκπαιδευτικής παρέμβασης για τα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Βασικοί άξονες λειτουργίας του Κ.Δ.Α.Υ.

Όλες οι πράξεις, ενέργειες και εισηγήσεις του Κ.Δ.Α.Υ. έχουν εκπαιδευτικό προσανατολισμό. Αποσκοπούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και στη βελτίωση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων τους. Επιδιώκουν να καταστεί δυνατή η ένταξη και επανένταξη τους στο κοινό εκπαιδευτικό σύστημα, η επαγγελματική τους κατάρτιση, η συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία και η ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη.

Ειδικότερα το Κ.Δ.Α.Υ. οργανώνει τις δραστηριότητες του γύρω από τους άξονες:

- A. Ανίχνευση - Διάγνωση - Αξιολόγηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές

ανάγκες που περιλαμβάνει:

- ο Την ανίχνευση και παραπομπή.
- ο Τη διαδικασία διάγνωσης, αξιολόγησης και έκδοσης της γνωμάτευσης.

Β. Υποστήριξη ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και των οικογενειών τους και την εκπαιδευτική παρέμβαση που περιλαμβάνει:

- ο Την κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων έγκαιρης (πρώιμης) εκπαιδευτικής παρέμβασης για παιδιά προσχολικής ηλικίας.
- ο Την κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων συμβουλευτικής γονέων και οικογένειας.
- ο Την υποστήριξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και
- ο Την υποστήριξη των διδασκόντων σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Γ. Ευαισθητοποίηση το κοινωνικού συνόλου σε θέματα Ειδικής Αγωγής.

«Πώς είναι οι Ξενώνες και τα Οικοτροφεία και τι είδους δουλειά γίνεται σε αυτά;»

«Πως οργανώνεται ένας ξενώνας ή κάτι αντίστοιχο και πως συστηματοποιείται η δουλειά με

το παιδί;»

- **Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του παιδιού και της οικογένειας**

Κέντρο Ημέρας «Το Περιβολάκι 1»

Υδρας 25,152 32 Χαλάνδρι, τηλ 210 6831705 , fax 210 6814334

e-mail: eky@hol.gr

- **Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων S.O.S**

Λ. Μαραθώνος 227, 190 05 Νέα Μάκρη Αττικής , τηλ. 2294096262

ΞΕΝΩΝΕΣ :

➤ **Παιδονευροιατρικό Νοσοκομείο Αττικής**

Ξενώνας για 10 έφηβους με αυτισμό

Τηλ 22940 72417, 22940 72100, 22940 77777

➤ **Ελληνικό Κέντρο για την Ψυχική Υγεία και Θεραπεία του παιδιού και της οικογένειας**

Ξενώνας βραχύχρονης παραμονής για παιδιά 3-12 χρονών

«Το Περιβολάκι 2»

Θεσσαλίας 17, Χαλάνδρι 152 31, τηλ 210 6753405, fax 210 6727009

➤ **Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων Αυτιστικών Ατόμων Ν. Λάρισας**

Ξενώνας «Ελευθερία»

Δημοκρατίας 117, 413 34 Νεάπολη Λάρισας, τηλ 2410 626720, τηλ Συλλόγου 2410 613112

http:/ www.autismthessaly.gr

e-mail autismLAR@hol.gr

➤ **Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Αυτιστικών Ατόμων**

Ξενώνας «Ελένη Γύρα»

Ζίτσα Ιωαννίνων

Διεύθυνση Εταιρείας : Αθηνάς 2, 105 51 Αθήνα, τηλ/fax 210 3216550, 3216549 e-mail: gspap@internet.gr

«Πώς θα μπορούσαν οι γονείς να εξοικονομήσουν χρόνο για τις προσωπικές τους ανάγκες (επαφή με άλλους γονείς, ξεκούραση κ.λ.π);»

Οι οικογένειες των παιδιών με αυτισμό – διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή προέρχονται από όλες τις φυλές και όλα τα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Εδώ δεν παρατηρείται καμιά διαφορά και διάκριση.

Διαφέρουν η προσωπικότητα των μελών της οικογένειας και οι οικογενειακές συνθήκες και επομένως διαφέρουν τα προβλήματα καθώς και οι ανάγκες.

Επίσης οι ανάγκες αλλάζουν με το πέρασμα του χρόνου.

Τα προβλήματα στις περιπτώσεις που οικογένεια στηρίζεται από το άμεσο και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και της παρέχονται υπηρεσίες που καλύπτουν

μεγάλο μέρος των αναγκών των μελών της δεν είναι τόσο πολλά και οι επιπτώσεις ελαχιστοποιούνται.

Η έλευση ενός παιδιού με αυτισμό αναμφισβήτητα συμπαρασύρει πολλά συναισθήματα και προκαλεί έντονο άγχος. Αυτό βέβαια μπορεί να συμβεί και σε άλλα έντονα γεγονότα και καταστάσεις. Σημαντικό λοιπόν είναι, χωρίς να παραβλέπουμε το γεγονός, να προσπαθήσουμε να δούμε τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν τα μέλη της οικογένειας την κατάσταση, τα αρνητικά συναισθήματα και την προσαρμογή τους στην κατάσταση και την διαχείριση του χρόνου τους ώστε να προκύπτει κάποιος ελεύθερος. Δεν υπάρχει ένα και μόνο στοιχείο που διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη αύξηση του άγχους και των ψυχολογικών πιέσεων που μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα στα μέλη της οικογένειας και να διαταράξουν τους ρυθμούς τους.

Εκτός από την προσωπικότητα, την ιδιοσυγκρασία και την ψυχική υγεία των μελών της οικογένειας σημαντικά κρίνονται:

- οι σχέσεις των μελών, ο τρόπος επικοινωνίας, η δυναμική της οικογένειας
- οι στάσεις, οι πεποιθήσεις, τα στερεότυπα της οικογένειας και των μελών της απέναντι στο θέμα διαταραχή, μειονεξία γενικά και αυτισμός ειδικότερα.
- οι στρατηγικές αντιμετώπισης των καταστάσεων και προβλημάτων
- η κοινωνική και οικονομική υποστήριξη
- ο βαθμός χρήσης των υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης και διεκδίκησης των δικαιωμάτων.

Αναφέρθηκα εκτενώς σε όλα αυτά διότι το πόσο ελεύθερο χρόνο έχουν οι γονείς και πώς τον διαχειρίζονται εξαρτάται από τα προαναφερθέντα. Δεν είναι μόνο το παιδί με αυτισμό που τους δημιουργεί προβλήματα σε αυτόν τον τομέα. Υπάρχουν γονείς που παρόλο ότι έχουν πολλές ασχολίες βρίσκουν αρκετό ελεύθερο χρόνο για τους ίδιους και άλλοι που με λιγότερες ασχολίες δεν έχουν ούτε στιγμή ελεύθερη.

Το θέμα της παρέας των οικογενειών μεταξύ τους είναι προσωπική υπόθεση αυτών που το επιθυμούν. Άλλωστε σε κάποιες χώρες οι οικογένειες αλληλοβοηθούνται, αλληλουποστηρίζονται στην καθημερινή τους ζωή, κυρίως στα ψώνια, στο κράτημα εναλλάξ των παιδιών, με την συμμετοχή σε ψυχαγωγικά προγράμματα, την οργάνωση πάρτυ, διαφόρων εκδηλώσεων κλπ

Η οικογένεια του παιδιού με αυτισμό μπορεί να ζήσει όμορφα κι απλά, με πολλές χαρούμενες, ευτυχισμένες στιγμές, εάν καθορίσει δίκαια και σωστά τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του κάθε μέλους της και τις σχέσεις τις με άλλες οικογένειες.

Η καλή λειτουργία της οικογένειας και η οικογενειακή ευτυχία εξαρτώνται από τη δυναμική που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών που την αποτελούν.

Οι γονείς, τ' αδέρφια και το παιδί με αυτισμό έχουν ανάγκη να νοιώσουν τα θετικά συναισθήματα να διακινούνται στην οικογένεια, την ανυπόκριτη αγάπη, την καλή επικοινωνία, την στήριξη και το αίσθημα της ασφάλειας που μπορεί να απορρέει από την δυναμική αντιμετώπιση των καταστάσεων, γεγονότων, προβλημάτων. Και φυσικά να μην νοιώθουν μόνοι και αποκλεισμένοι.

Ο δρόμος στη ζωή, για τη ζωή δεν πρέπει να κλείσει για κανένα μέλος της οικογένειας.

«Ποιες ειδικότητες είναι απαραίτητες για να βοηθήσουν τα παιδιά στην ανάπτυξή τους;»

Παιδιάτροι Αναπτυξιολόγοι, Παιδοψυχίατροι, Ψυχολόγοι, Εργοθεραπευτές, Λογοθεραπευτές,
Παιδαγωγοί, Ψυχοκινητικοί, Μουσικοθεραπευτές, Θεραπευτές που χρησιμοποιούν κάθε μορφή Τέχνης και γενικώς ικανοί εκπαιδευτές με γνώση και ευαισθησία.

«Ποια τα μειονεκτήματα της Ελλάδος σε σχέση με χώρες του εξωτερικού σε ότι αφορά την ενημέρωση της κοινότητας;»

Στην Ελλάδα η πληροφόρηση και η ενημέρωση είναι φτωχή γι' αυτό έχουμε λανθασμένες αντιλήψεις και περισσότερες προκαταλήψεις. Το στίγμα, οι διακρίσεις και η περιθωριοποίηση δεν έχουν αντιμετωπισθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

«Τι πρέπει να κάνω για να σώσω την κοινωνική απομόνωση της οικογένειάς μου;»

«Πώς θα αντιμετωπίσουμε την αδιαφορία των συγγενών;».

Το στίγμα

Το στίγμα είναι ένας έντονα μειωτικός χαρακτηρισμός που αποδίδεται σε κάποιον και από τον οποίο είναι δύσκολο ν' απαλλαγεί.

Ο λαός λέει : *καλλίτερα να σου βγει το μάτι παρά το όνομα.*

Του προσάπτεται μια δυσφημιστική ιδιότητα η οποία του δημιουργεί προβλήματα στην σφαίρα της κοινωνικής αποδοχής.

Αυτό αναγκάζει το άτομο να προσπαθεί να κρύψει την αιτία, τον λόγο που προκαλεί αυτή την αντιμετώπιση από πλευράς του κόσμου και που στην προκειμένη περίπτωση είναι ο αυτισμός.

Η ετικέτα και τα στερεότυπα

Όταν ένα άτομο διαφορετικό χαρακτηριστεί άτομο με αυτισμό και θεωρηθεί αποκλίνον, μειονεκτικό, η κοινωνία αντιδρά σύμφωνα με τα προκαθορισμένα στερεότυπα.

Τα στερεότυπα σχετικά με τον αυτισμό είναι υπεραπλουστευμένες, διαστρευλομένες, παραπλανητικές και παρερμηνευμένες πεποιθήσεις που είναι αποδεκτές από την πλειοψηφία των μελών της κοινωνίας και οδηγούν σε άκριτες γενικεύσεις για τα άτομα με αυτισμό και τις οικογένειες τους.

Τα στερεότυπα ανεφοδιάζονται και ενισχύονται από τις παρακάτω διαδεδομένες λανθασμένες αντιλήψεις:

- Ο αυτισμός είναι σοβαρή μορφή ‘Ψύχωσης’.
- Τα άτομα με αυτισμό ‘δεν καταλαβαίνουν’, είναι ‘φυτά’.
- Τα άτομα με αυτισμό είναι παντελώς ανίκανα.
- Τα παιδιά με αυτισμό είναι κακά ή κακομαθημένα.
- Τα άτομα με αυτισμό είναι βίαια και επικίνδυνα.
- Τα άτομα με αυτισμό είναι απρόβλεπτα και δεν πρέπει να τα εμπιστεύεσαι.
- Οι άνθρωποι με αυτισμό δεν μπορούν να εργαστούν.
- Οι άνθρωποι με αυτισμό δεν μπορούν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο.
- Ο αυτισμός είναι μεταδοτικός.
- Τ’ αδέρφια των παιδιών με αυτισμό θα κάνουν παιδιά ‘αυτιστικά’.
- Για τον αυτισμό του παιδιού υπεύθυνοι είναι οι γονείς.
- Και πολλές άλλες ...

Το άγχος, η θλίψη, η ντροπή, η απομόνωση και οι διακρίσεις

Κάθε άνθρωπος αντιδρά διαφορετικά στις καταστάσεις που έχει να αντιμετωπίσει στην ζωή του, έτσι και τα μέλη της οικογένειας αντιμετωπίζουν το γεγονός της συμβίωσης με ένα άτομο με αυτισμό διαφορετικά.

Αρκετοί γονείς ντρέπονται, δεν θέλουν να γίνει γνωστό το πρόβλημα τους και δεν ζητούν βοήθεια ή υποστήριξη, έτσι χάνονται πολύτιμος χρόνος και ευκαιρίες. Ξεχνούν βέβαια ότι τίποτα δεν μένει κρυφό για πάντα. Συνήθως ισχύει για την οικογένεια η φράση του λαού : «ο κόσμος το έχει τούμπανο και εμείς κρυφό καμάρι».

Τα συναισθήματα και η στάση των οικείων, των φίλων και της κοινωνίας γενικά απέναντι στο παιδί και τους ίδιους ποικίλουν αλλά ως επί το πλείστον είναι επηρεασμένα από τις προκαταλήψεις και τις λανθασμένες αντιλήψεις.

Οι αρνητικές συνέπειες του στίγματος και των προκαταλήψεων σηματοδοτούνται από την κοινωνία με την μορφή της αποστροφής, των διακρίσεων, της απομόνωσης

Όταν δεν υπάρχει υποστήριξη από τους συγγενείς, τους φίλους, το άμεσο και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, τα συναισθηματικά αποθέματα της οικογένειας συρρικνώνονται. Συχνά εξαντλούνται και οι οικονομικοί πόροι. Τότε αρχίζει να κινδυνεύει και η συνοχή της οικογένειας.

Οι καταστάσεις αυτές επηρεάζουν σοβαρά τα παιδιά της οικογένειας.

Οι άνθρωποι έχουμε την ανάγκη να αισθανθούμε τον συναισθηματικό μας πόνο για να μπορέσουμε να ξεπεράσουμε τις δύσκολες καταστάσεις. Αυτό είναι μια διαδικασία απαραίτητη.

Όλοι οι γονείς θέλουν να συζητήσουν για το παιδί τους όμως κάποιιοι νοιώθουν έντονη την ανάγκη να μιλήσουν για τον εαυτό τους. Το ίδιο συμβαίνει και με τα αδέρφια. Διαπιστώνουν ότι, καθώς μοιράζονται και επεξεργάζονται τα πολλά και επώδυνα συναισθήματά τους, τα πράγματα γίνονται καλύτερα, η ζωή αποκτάει νόημα, αρχίζουν πλέον να ελέγχουν την ψυχολογική τους κατάσταση και να βρίσκουν την ψυχική τους ισορροπία.

Το θεραπευτικό αυτό έργο πρέπει να διαχωρίζεται από την θεραπεία, εκπαίδευση του παιδιού και την συμβουλευτική καθοδήγηση της οικογένειας.

Η αποτελεσματική αντίδραση των γονέων και των αδελφών

Το κύριο εμπόδιο που πρέπει να υπερπηδηθεί στην κοινότητα είναι το στίγμα και οι συνακόλουθες διακρίσεις εναντίον των ατόμων με αυτισμό, κυρίως αυτών με σοβαρά προβλήματα. Η μάχη κατά του στίγματος απαιτεί, εκτός από τις προσωπικές προσπάθειες των γονιών, εκστρατείες ενημέρωσης και εκπαίδευσης της κοινής γνώμης, σχετικά με την φύση του αυτισμού, τον κόσμο, τα συναισθήματα, τις ανάγκες τους, την αναγνώριση του δικαιώματος για ζωή σε αυτά τα παιδιά και τις οικογενέειες τους.

Οι διάφορες μορφές των ΜΜΕ και το Διαδίκτυο είναι ισχυρά εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να διαλυθούν μύθοι, να προκαλέσουν αλλαγή συμπεριφοράς, να ενθαρρυνθούν θετικότερες στάσεις.

Στις αντιδράσεις των άλλων η οικογένεια θα πρέπει να αντιδράσει με ψυχραιμία.

Κατ' αρχήν οι γονείς, τα αδέρφια, τα μέλη της οικογένειας πρέπει να είναι σωστά και καλά ενημερωμένα σε θέματα σχετικά με τον αυτισμό ώστε να μπορούν να διορθώσουν τις λανθασμένες απόψεις του στενότερου και ευρύτερου περιβάλλοντος. Αυτοί που συνήθως δυσκολεύονται να αποδεχτούν τον αυτισμό είναι οι παππούδες και οι γιαγιάδες και αυτή είναι μια πολύ δύσκολη στιγμή για το ζευγάρι, κυρίως για το νέο ζευγάρι που έχει το πρώτο του παιδί. Οι παππούδες κι οι γιαγιάδες, όταν δεν έχει τύχει να εντοπίσουν οι ίδιοι το πρόβλημα, κάνουν επίσης άρνηση και θλίβονται διπλά, πρώτον για το εγγόνι και δεύτερον για το «κακό» που βρήκε το δικό τους παιδί. Συχνά υποστηρίζουν ότι το παιδί τους δεν είναι υπεύθυνο γι' αυτό αλλά η/ο σύζυγος.

Ίσως και άλλοι συγγενείς, φίλοι, γνωστοί επιρρίπτουν ευθύνες στους γονείς. Πολλοί επειδή έχουν εσφαλμένη αντίληψη του θέματος απομακρύνονται από την οικογένεια και την απομονώνουν.

Η άγνοια των φίλων και συγγενών, η έλλειψη πληροφόρησης, η συμπεριφορά της οικογένειας που έχει παιδί με αυτισμό και θέλει να κρύψει το «πρόβλημα», την «ντροπή» της, οδηγούν στην απομόνωση της.

Το έντονο άγχος, η θλίψη και αυτή η εμπειρία μπορεί να φέρουν ένταση στη συζυγική σχέση και σε όλη την οικογένεια. Τα μέλη της οικογένειας πρέπει όλες τις καταστάσεις που θα προκύψουν να τις αντιμετωπίσουν από κοινού, ενωμένοι.

Οι «συμμαχίες» με τρίτους τους απομακρύνουν, απομονώνουν και διαλύουν τον ιστό της οικογένειας .

Αν νοιώσει η οικογένεια ότι λυγίζει κάτω από το βάρος των καταστάσεων τότε θα πρέπει οπωσδήποτε να ζητήσει συμβουλευτική υποστήριξη. Αυτή δεν είναι μια κατάσταση που πρέπει να σκέφτεται το ζευγάρι ή όλη η οικογένεια ότι οφείλει να την ξεπεράσει μόνη της διότι μπορεί να μην τα καταφέρει και ίσως οδηγηθεί σε πιο οδυνηρές καταστάσεις.

Το παιδί με αυτισμό είναι σαν όλα τα παιδιά του κόσμου και θα πρέπει να ζήσει, παρά τις πολλαπλές δυσκολίες, όπως αυτά. Το ίδιο και οι οικογένειά του, παρ' όλο ότι ίσως οι έγνοιες της είναι συχνά περισσότερες απ' αυτές των άλλων οικογενειών.

Είναι πολύ σημαντικό και το ζευγάρι και τα παιδιά να έχουν τον δικό τους ελεύθερο χρόνο, τις παρέες, τα ενδιαφέροντα τους. Μπορεί οι φίλοι να μην μπορούν να αντέξουν το παιδί με αυτισμό, όλοι άλλωστε συνήθως χρειάζονται τον χρόνο τους για να αποδεχτούν κάτι, αυτό όμως δεν σημαίνει εγκατάλειψη της προσπάθειας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των άλλων.

Όχι λοιπόν στις διακρίσεις.

«Τι κάνουμε με τα αδέρφια των αυτιστικών παιδιών;»

Τα αδέρφια των παιδιών με αυτισμό

Τα αδέρφια των παιδιών με αυτισμό και γενικώς διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές έχουν πάρα πολλά ερωτήματα, όπως άλλωστε συμβαίνει και σε κάθε οικογένεια που υπάρχει κάποιο πρόβλημα. Θα πρέπει να γνωρίζουν την κατάσταση για να μπορέσουν να κατανοήσουν το τι συμβαίνει. Στα μικρότερα παιδιά θα πρέπει να ειπωθεί με απλό κατανοητό τρόπο για να μη τα μπερδέψει.

Η απόκρυψη της αλήθειας οδηγεί τα αδέρφια σε σύγχυση και σε ανυπόστατες ερμηνείες που προκαλούν ενοχές, θυμό και άλλα έντονα συναισθήματα. Κάποιο παιδί π. χ. μπορεί να πιστεύει ότι αυτό έφταιξε που το αδελφάκι του έχει αυτισμό, ενώ κάποιο άλλο να νομίζει ότι η δική του παρουσία ή συμπεριφορά είναι αυτή που προκαλεί τις εκρήξεις του/της αδελφού/ης. Τα αδέρφια που δεν κατανοούν ότι η συμπεριφορά του αδελφού τους με αυτισμό οφείλεται στην διαταραχή εκνευρίζονται, νοιώθουν ενοχές, απομακρύνονται από τα αδελφάκια τους και αποξενώνονται.

Οι γονείς και οι ειδικοί μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη της αδελφικής σχέσης :

- με την αποσαφήνιση του προβλήματος και της κατάστασης, κάτι που βοηθάει στο να δοθούν ερμηνείες οι οποίες δεν θα βλάψουν τη σχέση,
- διδάσκοντας στ' αδέρφια τρόπους επικοινωνίας και κοινές δραστηριότητες, κυρίως παιχνίδια που προκαλούν ικανοποίηση και ευχαρίστηση,
- προτείνοντας στ' αδέρφια να συμμετέχουν στις συζητήσεις και αποφάσεις της οικογένειας, εφ' όσον το επιθυμούν και όταν η ηλικία τους το επιτρέπει.

Προσοχή όμως δεν πρέπει να φορτώνονται τα αδέρφια πολλές ευθύνες. Πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν πρωταρχικά οι δικές τους ανάγκες. Όπως έδειξαν και οι έρευνες στην πλειοψηφία τους τα αδέρφια δείχνουν ενδιαφέρον να συμβάλλουν στην βελτίωση, η ανάθεση όμως υπερβολικών ευθυνών συνήθως τα κουράζει, προκαλεί άγχος και αγανάκτηση με αποτέλεσμα όλες τις δυσάρεστες συνέπειες αυτού. Επίσης τα αδέρφια που αναλαμβάνουν από νωρίς μεγάλο μέρος της φροντίδας του παιδιού με αυτισμό βιώνουν έντονο άγχος διότι αναλαμβάνουν μια υπευθυνότητα που απαιτεί μεγαλύτερη ωριμότητα. Τα αποτελέσματα αυτού είναι συνήθως η επιλογή του επαγγέλματος και της κοινωνικής δράσης των αδελφών των παιδιών με αυτισμό, που μπορεί να συνδέεται με την φροντίδα των ανθρώπων ή αντίθετα να αγνοεί τον παράγοντα της κοινωνικής φροντίδας, μέριμνας.

Οι έρευνες έδειξαν ότι οι πρωτότοκες κόρες της οικογένειας, οι οποίες έχουν επιφορτιστεί σε μεγάλο βαθμό την φροντίδα του παιδιού με αυτισμό είναι επιρρεπείς σε ψυχολογικά προβλήματα. Σ' αυτό επίσης συντελούν η σκέψη αρκετών γονέων ότι η πρωτότοκη, σαν άλλη μητέρα, θ' αναλάβει το παιδί όταν «φύγουν από τη ζωή» και το κοινωνικό στίγμα που νοιώθει ότι κουβαλάει και εκφράζεται με τα λόγια «ποιος θα με παντρευτεί εμένα μ' έναν αυτιστικό αδελφό ή αδελφή;»

Οι έρευνες επίσης έδειξαν ότι συχνά τα αδέρφια εκδηλώνουν διασπαστική συμπεριφορά με σκοπό να προσελκύσουν την προσοχή των γονέων τους.

Όλα τα μέλη της οικογένειας έχουν ίσα δικαιώματα και οι ανάγκες τους είναι σεβαστές. Οι γονείς πρέπει να ικανοποιούν τις ανάγκες όλων των παιδιών τους. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που τα μικρά αδέρφια νοιώθουν παραμελημένα και ότι οι γονείς δεν τ' αγαπούν γιατί αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στο παιδί με αυτισμό. Πολλές φορές ίσως ακούσει ο γονιός το αδελφάκι να λέει ότι θα ήθελε να είναι κι αυτό αυτιστικό. Συμβαίνει είτε γιατί πραγματικά έχει παραμεληθεί και του λείπει η αγάπη, η στοργή, η αγκαλιά, η φροντίδα είτε γιατί δεν του έχουν εξηγηθεί ορισμένα πράγματα σχετικά με τις ανάγκες και την φροντίδα του /της αδελφού /ης με αυτισμό. Θα μπορούσε π. χ. να του πει η μητέρα ότι στο τραπέζι ασχολείται περισσότερο με το αδελφάκι του γιατί το μαθαίνει να τρώει μόνο του, «όπως οι μεγάλοι κι εσύ».

Η οικογένεια του παιδιού με αυτισμό μπορεί να ζήσει όμορφα κι απλά, με πολλές χαρούμενες, ευτυχισμένες στιγμές, εάν καθορίσει δίκαια και σωστά τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του κάθε μέλους της.

Οι σχέσεις και η επικοινωνία των γονιών με τα παιδιά

Η πηγή των περισσότερων προβλημάτων μεταξύ των γονιών και των παιδιών τους, είναι η έλλειψη καλής επικοινωνίας.

Η καλή επικοινωνία μεταξύ γονιών και παιδιών, κτίζεται από πολύ νωρίς στην παιδική ηλικία. Οι βάσεις που θα τοποθετηθούν έχουν τεράστια σημασία για όλη τη ζωή και για το μέλλον της σχέσης μεταξύ παιδιών και γονιών.

Η ικανότητα της προσεκτικής ακρόασης των όσων λένε τα αδέρφια των παιδιών με αυτισμό, έχει μεγάλη σημασία.

Οποιαδήποτε και εάν είναι η ηλικία τους, το τι έχουν να πουν πρέπει να τυγχάνει ιδιαίτερης προσοχής.

Η προσεκτική ακρόαση και η τακτική συνομιλία είναι ο θεμέλιος λίθος της καλής επικοινωνίας των γονιών με αυτά. Δυστυχώς όμως λόγω πολλών άλλων πιεστικών υποχρεώσεων, συχνά οι γονείς δεν έχουν χρόνο να αφιερώσουν στα παιδιά τους για να αναπτύξουν τους απαραίτητους δεσμούς επικοινωνίας μαζί τους.

Τα προβλήματα λόγω απουσίας καλής επικοινωνίας παιδιών και γονιών, εμφανίζονται με έντονο τρόπο στη δύσκολη, γεμάτη προκλήσεις εφηβική ηλικία των αδελφών με αυτισμό. Εάν δεν κτισθούν καλές γέφυρες επικοινωνίας από νωρίς στη ζωή των παιδιών, τα προβλήματα στις σχέσεις γονιών και παιδιών, κινδυνεύουν να παραμείνουν για όλη τη ζωή.

Τι μπορούν να κάνουν οι γονείς για να προλάβουν τέτοιες ανεπιθύμητες και δυσάρεστες καταστάσεις;

Υπάρχουν μερικές βασικές αρχές που οπωσδήποτε οι γονείς πρέπει να σέβονται εάν θέλουν μια εποικοδομητική και καρποφόρα για όλους σχέση με τα παιδιά τους :

Αρχικά είναι απαραίτητο να προσφέρουν χρόνο στα παιδιά τους όταν αυτά θέλουν να μιλούν μαζί τους.

Πρέπει να παρατηρούν πότε τα παιδιά έχουν την περισσότερη διάθεση για να μιλούν με τους γονείς τους. Για παράδειγμα την ώρα του φαγητού, στο αυτοκίνητο ή όταν πρόκειται να πάνε στο κρεβάτι.

Το να δείχνουν ενδιαφέρον για το τι συμβαίνει στη ζωή των παιδιών τους, τα κάνει να είναι πιο πρόθυμα να μιλήσουν για τον εαυτό τους, τα προβλήματα και τις σκέψεις τους. Αρχίζοντας οι γονείς τη συνομιλία ευκολύνουν το παιδί στο να μιλά ελεύθερα.

Μια καλή συνήθεια που προσθέτει πολλά στη σχέση γονιών και παιδιών, είναι μία φορά την εβδομάδα, να κάνουν οι γονείς κάτι ιδιαίτερο με το κάθε παιδί τους ξεχωριστά. Ο χρόνος αυτός πρέπει να αφιερώνεται πλήρως στα παιδιά και να μη διακόπτεται από άλλους

Η ένδειξη ενδιαφέροντος για τις δραστηριότητες του παιδιού, δημιουργεί ένα θετικό κλίμα για την ανάπτυξη καλής επικοινωνίας. Το παιδί μιλώντας για τα χόμπι, τα μαθήματα, το σχολείο και τους φίλους του, νιώθει πιο κοντά στους γονείς του. Έτσι μπορεί να τους εμπιστευτεί και να τους λέει πράγματα που διαφορετικά δεν θα έλεγε.

Οι γονείς πρέπει να δείχνουν έμπρακτα το ενδιαφέρον ακούγοντας προσεκτικά αυτά που τους λένε τα παιδιά τους. Ακόμη και εάν είναι δύσκολο, πρέπει να ακούσουν με προσοχή μέχρι τέλους όλα όσα έχει να πει το παιδί και να μην το διακόπτουν. Συχνά είναι καλύτερα να επαναλαμβάνουν αυτά που άκουσαν ρωτώντας το παιδί εάν κατάλαβαν σωστά αυτά που ήθελε να πει.

Ενδιαφέρον δεν σημαίνει παρεϊσφρηση στο τι λέει το παιδί. Πρέπει να αφήνεται να εκφράζεται ελεύθερα. Εάν οι γονείς το διακόπουν, δείχνουν θυμό ή απουσία προσοχής, τότε πολύ πιθανόν το παιδί να τηρεί αμυντική θέση και να αποτραβιέται.

Συχνά τα παιδιά προχωρούν ανιχνεύοντας. Λένε αρχικά μερικά πράγματα από μια κατάσταση που τα απασχολεί για να δουν τις αντιδράσεις των γονιών τους. Εάν νιώσουν σιγουριά, τότε παρουσιάζουν την όλη εικόνα.

Για τους λόγους αυτούς, οι γονείς πρέπει να αποφεύγουν να δείχνουν θυμό ή να εκνευρίζονται σε περιπτώσεις διαφωνίας. Αντίθετα, μένοντας ήρεμοι και ψάχνοντας να κατανοήσουν τα συναισθήματα του παιδιού τους, θα βρίσκουν πιο εύκολα λύσεις στα προβλήματα που προκύπτουν.

Τα παιδιά κατά γενικό κανόνα, παίρνουν παράδειγμα από τους γονείς τους και τους μιμούνται. Συχνά αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο που αντιδρούν οι γονείς τους στο θυμό, στην επίλυση προβλημάτων και στην αντιμετώπιση δύσκολων συναισθηματικών καταστάσεων.

Η τακτική συνομιλία και η διάθεση χρόνου και στα παιδιά τους χωρίς αυτισμό, είναι βασικές αρχές που οι γονείς δεν πρέπει να ξεχνούν.

Συνοπτικά βλέπουμε ότι η δημιουργία καλών βάσεων επικοινωνίας μεταξύ των γονέων κατ' αρχήν και παιδιών - γονιών, είναι θεμελιώδης προϋπόθεση για τη σχέση που θα υπάρξει μεταξύ τους και το κλίμα που αναπτύσσεται στην οικογένεια. Αυτό βοηθάει στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των θεμάτων και καταστάσεων που προκύπτουν από το γεγονός ότι ένα μέλος της οικογένειας είναι άτομο με αυτισμό.

Το κυριότερο που μπορούν να κάνουν οι γονείς για όλα τα παιδιά της οικογένειας, είναι να τους παρέχουν ένα ασφαλές, υποστηρικτικό, γεμάτο αγάπη οικογενειακό περιβάλλον στο σπίτι.

Παράλληλα είναι απαραίτητο να μην ξεχνούν ότι το σημαντικότερο παράδειγμα και μοντέλο συμπεριφοράς στη ζωή των παιδιών είναι οι γονείς τους. Παρακολουθούν τους γονείς τους πως αντιδρούν σε δύσκολες καταστάσεις, τους μιμούνται και πρέπει να αντλούν δύναμη και σιγουριά από αυτούς.

Πολλές φορές διερωτόμαστε, ποια είναι εκείνα τα πράγματα που κάνουν μια οικογένεια να λειτουργεί καλά και όλα τα μέλη της να νοιώθουν όμορφα, συχνά ευτυχημένα παρά το γεγονός ότι υπάρχει σ' αυτήν άτομο με σοβαρό πρόβλημα όπως ο αυτισμός.

Η οικογένεια συχνά δεν αποτελείται μόνο από τους δύο γονείς με τα παιδιά τους. Ένα σημαντικό ποσοστό αποτελείται από μονογονεϊκές οικογένειες, από οικογένειες που έχουν προκύψει μετά από διαζύγια ή χωρισμό των γονιών και άλλες μικτές καταστάσεις όπου διάφορα άτομα επιλέγουν ή καλούνται να ζήσουν μαζί π.χ. παππούδες, γιαγιάδες, συγγενείς, νέος γάμος ή συμβίωση.

Η οικογένεια είναι μια ομάδα ανθρώπων που ζουν μαζί μέσα στα πλαίσια ενός νοικοκυριού.

Οι βιολογικοί και άλλοι συσχετισμοί μεταξύ των ατόμων αυτών μπορεί να είναι πολλοί. Όμως τα άτομα αυτά χαρακτηρίζονται από το ότι συμμετέχουν συναισθηματικά και μοιράζονται μια κοινή ζωή, αναλαμβάνοντας παράλληλα από κοινού τις πολλαπλές ευθύνες που έχει η οικογενειακή ζωή.

Η καλή λειτουργία της οικογένειας και η οικογενειακή ευτυχία εξαρτώνται από τη δυναμική που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών που την αποτελούν

Για να μπορέσουμε να μεγιστοποιήσουμε τις δυνάμεις εκείνες που θα καταστήσουν μια οικογένεια όσο το δυνατό γίνεται πιο λειτουργική, με κλίμα ζεστό, υποστηρικτικό, είναι αναγκαίο να εξετάσουμε και να βελτιώσουμε τις βασικές παραμέτρους που συμβάλλουν σε καλύτερες σχέσεις μέσα στο οικογενειακό σύνολο :

Η επικοινωνία που χαρακτηρίζεται από κατανόηση, αγάπη και υπομονή είναι ευεργετική για τα παιδιά και για τους γονείς.

Η θετική αυτή επικοινωνία πρέπει να είναι αμφίδρομη και να υπάρχει μεταξύ όλων των ατόμων που απαρτίζουν μια οικογένεια.

Μιλώντας με ειλικρίνεια, ακούγοντας προσεκτικά και υπομονετικά, είναι η αρχή μιας εποικοδομητικής επικοινωνίας. Η έκφραση αγάπης με λόγια και δίνοντας χρόνο, επιτρέπουν τη δημιουργία θετικού κλίματος.

Η ανταλλαγή απόψεων και σκέψεων, χωρίς κριτική διάθεση, η ελεύθερη έκφραση αρνητικών ή θετικών συναισθημάτων, συμβάλλουν στην αποφυγή δημιουργίας έντασης.

Επίσης ο έπαινος για καλή συμπεριφορά ή επιτεύγματα όπως επίσης η συνεργασία για την επίλυση προβλημάτων δημιουργούν προϋποθέσεις για μια οικογένεια της οποίας τα μέλη επικοινωνούν καλύτερα μεταξύ τους.

Ο πολύτιμος χρόνος που περνούν μαζί τα μέλη μιας οικογένειας

Δυστυχώς οι πιέσεις της σύγχρονης ξέφρενης ζωής, επηρεάζουν αρνητικά τη ζωή της οικογένειας σαν σύνολο. Σε μερικές περιπτώσεις, ορισμένες οικογένειες είναι ένα σύνολο από άτομα που ζουν ο καθένας τη δική του ξεχωριστή ζωή χωρίς να υπάρχουν πολλές αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους.

Οι οικογένειες που ζουν αρμονικά και όμορφα έχουν το κοινό χαρακτηριστικό ότι τα μέλη τους, ξοδεύουν σημαντικό χρόνο μαζί. Υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για να δίνεται ο πολύτιμος αυτός χρόνος.

Στις ώρες του φαγητού είναι ευκαιρία γύρω από το τραπέζι να γίνονται οικογενειακές συζητήσεις. Οι συνομιλίες των μελών της οικογένειας μεταξύ τους, οι τακτικές οικογενειακές έξοδοι, οι αποφάσεις όλων μαζί για σημαντικά ζητήματα, οι διακοπές για όλη την οικογένεια, είναι παράγοντες που ενδυναμώνουν τις σχέσεις μεταξύ αυτών που απαρτίζουν την οικογένεια, μικρούς ή μεγάλους και θέτουν τα θεμέλια μιας ‘ευτυχισμένης’ οικογένειας.

Το πνεύμα της ομαδικής εργασίας μέσα στην οικογένεια

Όλοι μέσα στην οικογένεια πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Τα παιδιά είναι απαραίτητο να εμπλέκονται με κάποιο τρόπο στις αποφάσεις για να νιώθουν ότι είναι μέλη της οικογένειας που αξίζουν και για να ενισχύεται η αυτοπεποίθησή τους.

Οι οικογένειες πρέπει να ενεργούν σαν ομάδα.

Οι ανάγκες και οι επιθυμίες του καθενός λαμβάνονται υπ' όψη.

Οι κανόνες του σπιτιού που διέπουν την οικογενειακή ζωή ισχύουν για όλους.

Τα παιδιά έχουν την ελευθερία τους μέσα στα πλαίσια που καθορίζονται από τους γονείς.

Η πειθαρχία επιτυγχάνεται με την αγάπη, την υπομονή και την κατανόηση.

Η αλληλοεκτίμηση μεταξύ των μελών μιας οικογένειας

Στη ζωή τίποτα δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένο. Η εκτίμηση και η αγάπη χρειάζονται συνεχή φροντίδα και προσοχή για να επιτυγχάνονται οι αρμονικές σχέσεις ακόμη και μεταξύ των μελών μιας οικογένειας.

Οι βιολογικοί δεσμοί από μόνοι τους δεν είναι αρκετοί για τη δημιουργία και διατήρηση καλών σχέσεων που πρέπει να χαρακτηρίζουν την οικογένεια.

Οι οικογένειες αποτελούνται από άτομα που έχουν διαφορετικά γούστα, γνώμες και πεποιθήσεις. Στις οικογένειες που λειτουργούν καλά οι διαφορές αυτές δεν καταστέλλονται αλλά ενθαρρύνονται και εκτιμώνται.

Είναι σημαντικό να επιδεικνύεται ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις απασχολήσεις ή τα χόμπι του καθενός μέσα στην οικογένεια, να υπάρχει ενεργός υποστήριξη προς τους άλλους για γεγονότα που είναι σημαντικά στη δική τους ζωή.

Για παράδειγμα εάν ο ένας παίζει σε ένα παιγνίδι, κάνει ένα σπορ, χορεύει κάπου ή λαμβάνει μέρος σε κάποιο ειδικό γεγονός οι άλλοι είναι καλό να πηγαίνουν για να δείξουν την εκτίμηση και την υποστήριξη τους.

Επίσης είναι σημαντικό τα άτομα που απαρτίζουν μια οικογένεια να δείχνουν ενδιαφέρον για τις καθημερινές δραστηριότητες των άλλων και να συνομιλούν για αυτά μεταξύ τους.

Οι οικογένειες που δεν λειτουργούν ικανοποιητικά, κάτι που έχει πολύ σημαντική επίδραση όχι μόνο στο παιδί με αυτισμό αλλά κυρίως στα άλλα παιδιά, έχουν κάποια χαρακτηριστικά ενδεικτικά της προσωπικότητας των μελών και της δυναμικής που αναπτύχθηκε. Ορισμένα από αυτά είναι :

- Ένας από τους δύο γονείς έχει υπερβολική εξουσία και στη ουσία διοικεί μόνος του την οικογένεια.

- Προβλήματα στην επίλυση διαφωνιών και συγκρούσεων μέσα στην οικογένεια.
- Έλλειψη εκτίμησης μεταξύ των ατόμων που απαρτίζουν την οικογένεια.
- Τα μέλη της οικογένειας δεν ακούν ή δεν μιλάνε ο ένας στον άλλο.
- Άρνηση αναγνώρισης ή αποδοχής της γνώμης των άλλων.
- Υπάρχει στις οικογένειες αυτές αυξημένη χρήση αρνητικών τρόπων επικοινωνίας όπως για παράδειγμα κριτική, φωνές, βλοσυρότητα.
- Παρατηρείται επίσης αυξημένη χρήση σωματικής τιμωρίας για την επιβολή πειθαρχίας

Στην περίπτωση συμβίωσης με άτομο με αυτισμό διάφορα γεγονότα μπορεί να πυροδοτούν κρίσεις όμως αυτές δεν εξαρτώνται αποκλειστικά από αυτό αλλά από την γενικότερη λειτουργία της οικογένειας και την ειδικότερη των μελών της.

Η αναγνώριση των παραγόντων που συμβάλλουν στο να λειτουργεί μια οικογένεια ικανοποιητικά μπορεί να βοηθήσει τα μέγιστα σε οικογένειες με μικρότερα ή μεγαλύτερα προβλήματα.

Στις σοβαρότερες περιπτώσεις η βοήθεια από ειδικούς είναι δυνατόν να θέσει τις βάσεις της επίλυσης των προβλημάτων.

Βασικά όμως δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η θετική επικοινωνία, η εκτίμηση, η αφιέρωση χρόνου για να κάνουν κάτι όλοι μαζί και το πνεύμα της ομάδας για όλα τα σημαντικά ζητήματα συμβάλλουν στην καλή λειτουργικότητα της οικογένειας και την κάνουν να νοιώθει καλά ή να είναι "ευτυχισμένη".

Η έμπρακτη εκδήλωση της αγάπης των γονέων στα παιδιά

Μέσα στην καθημερινή πίεση και τις αμέτρητες σκοτούρες που βασανίζουν τους γονείς, την φροντίδα του παιδιού με αυτισμό που απαιτεί χρόνο και συνεχή προσπάθεια οι γονείς πιθανόν συχνά να ξεχνούν να δείχνουν προς τα άλλα παιδιά τους, στο βαθμό που θα έπρεπε, την αγάπη που πραγματικά νιώθουν για αυτά.

Όμως τα παιδιά, οποιασδήποτε ηλικίας, έχουν συνεχώς ανάγκη να αισθάνονται την αγάπη, την εκτίμηση και την υποστήριξη και από τους δύο γονείς τους.

Μερικοί απλοί τρόποι για να το κάνουν οι γονείς αυτό είναι όταν είναι με τα παιδιά τους να έχουν επικοινωνιακή προσέγγιση και να χρησιμοποιούν θετικές φράσεις και λέξεις :

1. Να αποφεύγουν από το λεξιλόγιο τους, φράσεις ή λέξεις που να τα μειώνουν.

2. Να χρησιμοποιούν συχνά και όποτε είναι αναγκαίο λέξεις όπως ευχαριστώ, παρακαλώ και συγγνώμη ή λυπούμαι.
3. Όταν το παιδί τους είναι θυμωμένο, σε κακή διάθεση ή σε κατάσταση που αντιλέγει, διότι πιστεύει ότι "συμμαχούν" με το αδελφάκι που έχει αυτισμό, πρέπει να προσπαθούν να εκτονώσουν την κατάσταση με ένα αγκάλιασμα, ένα χάδι, με μια άλλη κίνηση που ξέρουν ότι του αρέσει ή ακόμη με ένα "μυστικό νόημα" που μόνο αυτοί και το παιδί το γνωρίζουν.
4. Να έχουν πάντοτε στο πρόγραμμα καθορισμένο το να περνάνε αρκετό χρόνο και με τα άλλα τους παιδιά κάνοντας πράγματα που ξέρουν ότι τους αρέσουν.
5. Είναι πολύ καλό να προγραμματίζουν και να κάνουν, όταν υπάρχει ελεύθερος χρόνος, οικογενειακά παιχνίδια με τρόπο τέτοιο που όλη η οικογένεια να βρίσκεται μαζί.
6. Μεγαλώνοντας παιδιά αποκτούν νέα ενδιαφέροντα, χόμπι. Οι γονείς θα πρέπει να φροντίζουν να τα ενθαρρύνουν και να τους παρέχουν κάθε βοήθεια, μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων, τόσο ενθαρρύνοντας τα, όσο και δίνοντας την υλική βοήθεια που χρειάζεται, όταν αυτή δεν είναι παράλογη.
7. Ανεξάρτητα από το πόσο θα προσπαθήσουν οι γονείς με ενεργό τρόπο να δείξουν ή να μεταφέρουν κάποιες από τις αξίες τους στο παιδί, αυτό ζώντας μαζί τους και παρακολουθώντας, θα απορροφήσει πολλές από αυτές. Θα δει πόσο πειθαρχημένος είναι ο γονιός στη δουλειά του, κατά πόσο εφαρμόζει αυτά που λέει και πόσο συνεπής είναι στις πεποιθήσεις του.

Ένα από τα πιο σημαντικά δώρα που οι γονείς μπορούν να δώσουν στο παιδί τους είναι να το βοηθήσουν να αναπτύξει την αυτοπεποίθησή του.

Ας μην έχουν ψηλότερες προσδοκίες απ' αυτά που μπορεί και έχει κίνητρο να κάνει.

Το παιδί χρειάζεται τη συνεχή υποστήριξη και ενθάρρυνση για να ανακαλύψει τις δυνάμεις του.

Χρειάζεται να ξέρει ότι πιστεύουμε σε αυτό, ότι γνωρίζουμε ότι μπορεί να φτάσει σε δύσκολους στόχους.

Αυτό το βοηθά να πιστέψει στις δικές του δυνάμεις και έτσι να ενεργοποιήσει τις πολλές δυνάμεις που έχει και πιθανόν να μην έχει ακόμη ανακαλύψει. Η διαδικασία αυτή επιβάλλει να νιώθει την αγάπη των γονιών, να ξοδεύουμε χρόνο μαζί του και να το επαινούμε για τα επιτεύγματα του

Μη ξεχνάτε, οποιαδήποτε ηλικία και αν έχει το παιδί σας να του λέτε ότι το αγαπάτε.

Και τέλος αν δεν τα καταφέρνει καλά με τα αδελφάκι του με αυτισμό, δεν πειράζει.

**«Τι δικαιώματα έχουν οι γονείς σε επιδόματα ή άλλες παροχές;
Ποιά είναι τα δικαιώματα των παιδιών με αυτισμό;»**

Κάποιες πληροφορίες περιέχονται στην ιστοσελίδα του Κέντρου Εξυπηρέτησης Πολιτών:
www.kep.gov.gr – Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας – Άτομα με αναπηρία (ΑΜΕΑ)

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Οι γονείς είναι οι νομικοί εκπρόσωποι του παιδιού με αυτισμό. Εκτός από υποχρεώσεις έχουν και δικαιώματα. Αυτοί αναλαμβάνουν να διεκδικήσουν τα δικαιώματα του παιδιού και τα δικά τους.

Εκθεση για την παγκόσμια υγεία 2001

Οι πολιτικές ψυχικής υγείας και τα προγράμματα θα πρέπει να προάγουν τα ακόλουθα δικαιώματα:

- την ισότητα και την εξάλειψη διακρίσεων
- το απαραβίαστο της προσωπικής ζωής
- την αυτονομία
- τη σωματική ακεραιότητα
- το δικαίωμα πληροφόρησης και συμμετοχής
- το δικαίωμα του συνέρχεστε
- το δικαίωμα της ελεύθερης κίνησης

Πέραν του νομικά δεσμευτικού Διεθνούς Συμφώνου για τα Πολιτικά Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, που αφορούν και όσους πάσχουν από Ψυχικές και Συμπεριφορικές διαταραχές, η πλέον σημαντική και σοβαρή προσπάθεια να προστατευθούν τα δικαιώματα των ψυχικά πασχόντων είναι η Απόφαση 46/119 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των προσώπων με ψυχική νόσο και την βελτίωση της φροντίδας για την ψυχική υγεία, η οποία υιοθετήθηκε το 1991.

Υπάρχει επίσης ένας αριθμός περιφερειακών οργανισμών, όπου μπορεί να στηριχθεί η προστασία των δικαιωμάτων των ψυχικά πασχόντων, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και των Βασικών Ελευθεριών, που στηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, την Σύσταση 1235 (1994) για την Ψυχιατρική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που υιοθετήθηκαν από την Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης, την Αμερικάνικη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (1978) και την Διακήρυξη του Καράκας που υιοθετήθηκε από το Περιφερειακό Συνέδριο για την αναδιοργάνωση της Ψυχικής Φροντίδας στην Λατινική Αμερική (1990).

Ο ρόλος της οικογένειας σήμερα επεκτείνεται πέραν της καθημερινής φροντίδας η της οργανωμένης υπεράσπισης των ψυχικά πασχόντων. Αυτή η στήριξη προϋποθέτει βασική αλλαγή της νομοθεσίας για την βελτίωση των υπηρεσιών και την υποστήριξη της οικογένειας.

Η ελληνική έκδοση του Πακέτου Οδηγιών για την Πολιτική
και τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας.

Το Πακέτο Οδηγιών για την Πολιτική και τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας δημιουργήθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και αποτελεί μέρος του Προγράμματος Παγκόσμιας Δράσης για την Ψυχική Υγεία, που έχει σκοπό να βοηθήσει τους υπεύθυνους για τη χάραξη πολιτικής και το σχεδιασμό των υπηρεσιών να εφαρμόσουν στα Κράτη Μέλη τις προτάσεις της Έκθεσης για την Παγκόσμια Υγεία 2001 .

Με αυτή την έκθεση, καθώς και με το Πρόγραμμα Παγκόσμιας Δράσης για την Ψυχική Υγεία, ο Π.Ο.Υ. αγωνίζεται να μετατοπίσει την ψυχική υγεία από την παραμελημένη θέση που έχει στις πολιτικές και τα προγράμματα για την υγεία, σε μία πιο κεντρική θέση παγκοσμίως.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας επιδιώκει μια τεκμηριωμένη, βάσει στοιχείων, δημόσια συζήτηση για τα θέματα ψυχικής υγείας ώστε, σταδιακά, “να διασφαλίσει ότι η γενιά μας θα είναι η τελευταία που επιτρέπει στην ντροπή και το στίγμα να υπερτερούν της επιστήμης και της λογικής”.

Το πακέτο αποτελείται από τους ακόλουθους οκτώ τίτλους :

1. Το Πλαίσιο της Ψυχικής Υγείας
2. Πολιτική, Σχέδια Δράσης και Προγράμματα Ψυχικής Υγείας
3. Χρηματοδότηση της Ψυχικής Υγείας
4. Νομοθεσία για την Ψυχική Υγεία και Ανθρώπινα Δικαιώματα
5. Συνηγορία για την Ψυχική Υγεία
6. Οργάνωση των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας
7. Βελτίωση της Ποιότητας των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας
8. Σχεδιασμός και Προϋπολογισμός Παροχής Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας.

Τα ακόλουθα εγχειρίδια δεν είναι ακόμη διαθέσιμα αλλά πρόκειται να συμπεριληφθούν στο τελικό πακέτο οδηγιών :

1. Βελτίωση της Πρόσβασης και Χρήσης των Ψυχοτρόπων Φαρμάκων
2. Πληροφοριακά Συστήματα Ψυχικής Υγείας
3. Ψυχική Υγεία Παιδιών και Εφήβων
4. Έρευνα και Αξιολόγηση της Πολιτικής και των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας
5. Πολιτικές και Προγράμματα Ψυχικής Υγείας στους Χώρους Εργασίας

«Ποιές οι δυνατότητες κοινωνικής και επαγγελματικής αποκατάστασης ενός παιδιού που έχει

αρκετές ικανότητες;»

«Θα μπορούν ποτέ τα παιδιά μας να διεκδικήσουν θέσεις εργασίας;»

Στην Ελλάδα δυστυχώς οι προοπτικές για ελάχιστες διότι δεν υπάρχει σχετική μέριμνα

Μια φίλη, μητέρα παιδιού με αυτισμό μου έγραψε σε ένα σημείωμα :

<<Θυμάσαι το παιδί με αυτισμό που τέλειωσε Τ.Ε.Ι. και δούλεψε μαζί μου;

Κατανόηση, αποδοχή δεν εύρισκε, είχε δεινοπαθήσει, τον εξώθησαν στα άκρα και με τον τρόπο του, το σύστημα τον έδωξε από τους χώρους εργασίας. Τον βρήκα τυχαία πριν ένα μήνα στο χωριό του, καθίσαμε ήπιαμε τσίπουρα, ήταν πολύ χαρούμενος, έδειχνε ευτυχισμένος. Οι άλλοι χωριανοί τον θεωρούν ιδιόρρυθμο, όμως όλοι τον αγαπάνε>>>.

Ένα άτομο με αυτισμό, γνωστό σε όλο τον κόσμο, η Temple Grandin γράφει στο βιβλίο της: «Σήμερα είμαι μια επιτυχημένη σχεδιάστρια κτηνοτροφικού εξοπλισμού με δική μου εταιρεία. Ποιος το περίμενε από εκείνη την «τρελή»

«Τι μπορούμε να κάνουμε ως γονείς στα πλαίσια της αυτοοργάνωσης;»

Να διεκδικήσουν τα Δικαιώματα των παιδιών και τα δικά τους δημιουργώντας δυναμικούς Συλλόγους οι οποίοι θα συνεργάζονται μεταξύ τους στο πλαίσιο ενός Δικτύου. Να εκμεταλευτούν τις ευκαιρίες που υπάρχουν και υλοποιούνται με χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο ή αυτές που μπορούν να χρηματοδοτηθούν από άλλους πόρους.

«Μπορούν τα παιδιά μας να ζήσουν ανεξάρτητα μακριά μας;»

Ένα άτομο με αυτισμό, γνωστό σε όλο τον κόσμο, η Temple Grandin γράφει στο βιβλίο της: «Σήμερα είμαι μια επιτυχημένη σχεδιάστρια κτηνοτροφικού εξοπλισμού με δική μου εταιρεία. Ποιος το περίμενε από εκείνη την «τρελή» ; Ξανακοιτάζω την πρόσκληση για την συνάντηση των αποφοίτων. Στο κάτω κάτω με την βοήθεια και την αγάπη της οικογένειάς μου και άλλων, έχω προχωρήσει πάρα πολύ. Με την ικανότητα μου για οπτικό τρόπο σκέψης «βλέπω» και άλλους που χαρακτηρίστηκαν αυτιστικοί να γλιστρούν μέσα από τις συμβολικές τους πόρτες προς την προσωπική τους επιτυχία». Και κάπου αλλού λέει: «αν με ρωτήσετε αν θέλω να μου αφαιρέσετε τον αυτισμό μου θα σας πω όχι, διότι αυτό είναι σημαντικό μέρος του εαυτού μου και ορισμένες ιδιαίτερες ικανότητες μου οφείλονται σ' αυτόν ».

Ένα σημαντικό ποσοστό ατόμων με αυτισμό βελτιώνεται στον τομέα των χαρακτηριστικών διαταραχών, στην ανάπτυξη των ικανοτήτων μετά από εκπαίδευση, όμως δεν μπορεί να ζήσει αυτόνομα, χρειάζεται διαρκή επιτήρηση ή φροντίδα. Μπορεί όμως να κάνει απλές εργασίες γι αυτό είναι απαραίτητες οι δομές που διασφαλίζουν ειδική εκπαίδευση, απασχόληση, προστατευμένη εργασία και όταν χρειαστεί να ζήσει μακριά από την οικογένεια κατάλληλη, ανθρώπινη, αξιοπρεπή διαβίωση.

Βέβαια υπάρχουν και κάποιοι συνάνθρωποι μας με αυτισμό που ποτέ δεν είχαν μια διάγνωση, όμως κατάφεραν μόνοι τους, με την βοήθεια της οικογένειάς, των δασκάλων να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα και να είναι σήμερα εκλεκτά μέλη της

κοινότητας. Αυτό βέβαια συμβαίνει συνήθως με τα πολύ υψηλής νοημοσύνης και λειτουργικότητας άτομα.

Εκτός από τα άτομα με σύνδρομο Asperger έχουμε και αυτά της κατηγορίας του ευρύτερου φαινότυπου που λειτουργούν πολύ καλά, διαπρέπουν.

«Είναι σωστό στα παιδιά αυτά να επιτρέψουμε την έγγαμη ζωή;»

Κάποιοι συνάνθρωποι μας με αυτισμό, κυρίως με σύνδρομο Asperger που ποτέ δεν είχαν μια διάγνωση, κατάφεραν μόνοι τους, με την βοήθεια της οικογένειας, των δασκάλων να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα και είναι σήμερα εκλεκτά μέλη της κοινότητας. Αυτό βέβαια συμβαίνει συνήθως με τα πολύ υψηλής νοημοσύνης και λειτουργικότητας άτομα. Αυτοί μπορούν να παντρευτούν.

Εκτός από τα άτομα με σύνδρομο Asperger έχουμε και αυτά της κατηγορίας του διευρυμένου φαινότυπου που λειτουργούν πολύ καλά, διαπρέπουν.

«Ποιο το μέλλον των παιδιών με αυτισμό;»

Υπάρχουν περιπτώσεις που ορισμένα παιδιά με αυτισμό – διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, στα οποία έγινε πρόωμη παρέμβαση, δεν ξεχωρίζουν από τα άλλα παιδιά, δεν παύουν όμως σε ορισμένους τομείς να είναι ξεχωριστά.

Ένα άτομο με αυτισμό, γνωστό σε όλο τον κόσμο, η Temple Grandin γράφει στο βιβλίο της: «Σήμερα είμαι μια επιτυχημένη σχεδιάστρια κτηνοτροφικού εξοπλισμού με δική μου εταιρεία. Ποιος το περίμενε από εκείνη την «τρελή»; Ξανακοιτάζω την πρόσκληση για την συνάντηση των αποφοίτων. Στο κάτω κάτω με την βοήθεια και την αγάπη της οικογένειας μου και άλλων, έχω προχωρήσει πάρα πολύ. Με την ικανότητα μου για οπτικό τρόπο σκέψης «βλέπω» και άλλους που χαρακτηρίστηκαν αυτιστικοί να γλιστρούν μέσα από τις συμβολικές τους πόρτες προς την προσωπική τους επιτυχία». Και κάπου αλλού λέει: «αν με ρωτήσετε αν θέλω να μου αφαιρέσετε τον αυτισμό μου θα σας πω όχι, διότι αυτό είναι σημαντικό μέρος του εαυτού μου και ορισμένες ιδιαίτερες ικανότητες μου οφείλονται σ' αυτόν ».

Ένα σημαντικό ποσοστό ατόμων με αυτισμό βελτιώνεται στον τομέα των χαρακτηριστικών διαταραχών, στην ανάπτυξη των ικανοτήτων μετά από εκπαίδευση, όμως δεν μπορεί να ζήσει αυτόνομα, χρειάζεται διαρκή επιτήρηση ή φροντίδα. Μπορεί όμως να κάνει απλές εργασίες γι αυτό είναι απαραίτητες οι δομές που διασφαλίζουν ειδική εκπαίδευση, απασχόληση, προστατευμένη εργασία και όταν χρειαστεί να ζήσει μακριά από την οικογένεια κατάλληλη, ανθρώπινη, αξιοπρεπή διαβίωση.

«Πώς μπορούμε να αλλάξουμε την γνώμη που έχει ο κόσμος για τον αυτισμό;»

Η αποτελεσματική αντίδραση των γονέων και των αδελφών

Το κύριο εμπόδιο που πρέπει να υπερπηδηθεί στην κοινότητα είναι το στίγμα και οι συνακόλουθες διακρίσεις εναντίον των ατόμων με αυτισμό, κυρίως αυτών με σοβαρά προβλήματα. Η μάχη κατά του στίγματος απαιτεί, εκτός από τις προσωπικές προσπάθειες των γονιών, εκστρατείες ενημέρωσης και εκπαίδευσης της κοινής γνώμης, σχετικά με την φύση του αυτισμού, τον κόσμο, τα συναισθήματα, τις ανάγκες τους, την αναγνώριση του δικαιώματος για ζωή σε αυτά τα παιδιά και τις οικογενέειες τους.

Οι διάφορες μορφές των ΜΜΕ και το Διαδίκτυο είναι ισχυρά εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να διαλυθούν μύθοι, να προκαλέσουν αλλαγή συμπεριφοράς, να ενθαρρυνθούν θετικότερες στάσεις.

Στις αντιδράσεις των άλλων η οικογένεια θα πρέπει να αντιδράσει με ψυχραιμία.

Οι γονείς, τα αδέρφια, τα μέλη της οικογένειας πρέπει να είναι σωστά και καλά ενημερωμένα σε θέματα σχετικά με τον αυτισμό ώστε να μπορούν να διορθώσουν τις λανθασμένες απόψεις του στενότερου και ευρύτερου περιβάλλοντος.

Το παιδί με αυτισμό είναι σαν όλα τα παιδιά του κόσμου και θα πρέπει να ζήσει, παρά τις πολλαπλές δυσκολίες, όπως αυτά. Το ίδιο και οι οικογένειά του, παρ' όλο ότι ίσως οι έγνοιες της είναι συχνά περισσότερες απ' αυτές των άλλων οικογενειών.

Είναι πολύ σημαντικό και το ζευγάρι και τα παιδιά να έχουν τον δικό τους ελεύθερο χρόνο, τις παρέες, τα ενδιαφέροντα τους. Μπορεί οι φίλοι να μην μπορούν να αντέξουν το παιδί με αυτισμό, όλοι άλλωστε συνήθως χρειάζονται τον χρόνο τους για να αποδεχτούν κάτι, αυτό όμως δεν σημαίνει εγκατάλειψη της προσπάθειας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των άλλων.

Όχι λοιπόν στις διακρίσεις.

«Τι να κάνω για να έχει το παιδί μου φίλους;»

Ενημέρωση των άλλων παιδιών στο σχολείο του

- Γεια σου! θα σου μιλήσω για τον νέο σου συμμαθητή που είναι λίγο διαφορετικός από τα άλλα παιδιά γιατί έχει κάτι που λέγεται αυτισμός.
- Ξέρεις το όνομά αυτού του παιδιού;

✚ Ένα παιδί που κάθεται σε αναπηρικό καροτσάκι γνωρίζεις ότι δεν μπορεί να περπατήσει. Ένα παιδί που είναι τυφλό δεν μπορεί να δει. Αυτά τα παιδιά έχουν αναπηρίες. Ο αυτισμός είναι και αυτός μια αναπηρία.

✚ Τα παιδιά με αναπηρία είναι όπως εσύ, αγαπούν, χαίρονται, λυπούνται, θυμώνουν και θέλουν να κάνουν ότι κι εσύ, έχουν όμως κάποιες δυσκολίες.

✚ Εσύ τα καταφέρνεις καλά σε μερικά πράγματα, ενώ σε άλλα δεν είσαι τόσο καλός. Το ίδιο συμβαίνει και με τα αυτιστικά παιδιά. Ορισμένα πράγματα τα κάνουν πολύ καλά και σε άλλα δυσκολεύονται. Σε παρακαλώ πες μου τα πράγματα στα οποία τα καταφέρνεις καλά και τα πράγματα που σε δυσκολεύουν. Κάνε το ίδιο και για τον συμμαθητή σου.

✚ Τα παιδιά με αυτισμό δυσκολεύονται να συζητούν και να παίζουν με τους συμμαθητές τους. Προτιμούν να παίζουν μόνα τους. Μπορείς με τη βοήθεια του δασκάλου ή της δασκάλας σου, να εξηγήσεις και να δείξεις στο νέο σου συμμαθητή που έχει αυτισμό πώς να παίζει μαζί σου. Θα διασκεδάσετε και οι δύο!!! Πες μου, τι παιχνίδια μπορείς να παίζεις με τον συμμαθητή σου αυτόν;

✚ Ο νέος σου συμμαθητής μπορεί να μην μιλάει όπως εσύ. Μπορεί και να μη μιλάει καθόλου. Ίσως δεν μπορεί να μιλήσει τώρα, όμως σε καταλαβαίνει όταν του μιλάς με απλά λόγια και αργά. Μπορεί να μιλάει λίγο ή να επαναλαμβάνει ότι του λες. Μη θυμώνεις, δεν το κάνει επειδή θέλει να σε κοροϊδέψει, αλλά γιατί δεν μπορεί να μιλήσει όπως εσύ. Σιγά – σιγά θα μάθει.

✚ Τα παιδιά με αυτισμό μπορεί να μιλούν συνέχεια για το ίδιο πράγμα, για παράδειγμα τους δεινόσαυρους ή τα τρένα. Για να βοηθήσεις αυτά τα παιδιά, πρέπει να τους θυμίζεις ότι επιτρέπεται να μιλούν για τα πράγματα που αγαπούν μόνο ορισμένες ώρες, για παράδειγμα στα διαλείμματα. Αυτό πρέπει να το επαναλαμβάνεις κάθε φορά που γίνεται μέχρι να το καταλάβουν

✚ Καμιά φορά μπορεί ένας συμμαθητής σου να σου κάνει πλάκα και να σε πειράζει. Τα παιδιά με αυτισμό δεν μπορούν να καταλάβουν πότε τους λες ένα αστείο. Πρέπει να τους πεις: «αυτό ήταν αστείο» ή «σου έκανα πλάκα».

✚ Καμιά φορά κάνεις κάτι που ενοχλεί τους συμμαθητές σου. Το καταλαβαίνεις όμως και σταματάς αμέσως. Τα παιδιά με αυτισμό δεν καταλαβαίνουν ότι σε ενοχλούν. Πρέπει, μαζί με τη δασκάλα να τους εξηγήσετε ότι αυτό που κάνουν είναι ενοχλητικό. Αν το επαναλάβει θα του το πεις πάλι.

✚ Όταν σου δείξω παιδιά που γελούν ή είναι στεναχωρημένα ή θυμωμένα μπορείς να μου πεις τι δείχνουν τα προσωπάκια που βλέπεις και είναι χαρά, λύπη, θυμός. Τα παιδιά με αυτισμό δυσκολεύονται να καταλάβουν τι σημαίνουν αυτά τα προσωπάκια. Μπορεί να τους χαμογελάσεις και αυτά να μη σου δώσουν σημασία. Αυτό συμβαίνει γιατί δεν μπορούν να καταλάβουν ότι θέλεις να γίνεις φίλος τους. Πρέπει να τους πεις: «θέλω να γίνουμε φίλοι» ή «θέλω να παίξουμε»

✚ Έμαθες από τους γονείς και τους δασκάλους ότι δεν είναι ευγενικό να λες σε κάποιον <<είσαι άσχημος>>, <<είσαι χοντρός>>, <<είναι μυξιάρης>>.

✚ Οι δάσκαλοι και οι γονείς σου, σου μαθαίνουν να είσαι ευγενικός και να λες «παρακαλώ» και «ευχαριστώ».

✚ Τα παιδιά που έχουν αυτισμό δυσκολεύονται να μάθουν τέτοιους κανόνες. Αν ένα αυτιστικό παιδί σου πει για παράδειγμα «είσαι άσχημος», εξήγησέ του ότι αυτό δεν είναι σωστό, ότι δεν πρέπει να το ξαναπεί. Το ίδιο να του λες και όταν μιλάει έτσι στους άλλους.

✚ Όπως κατάλαβες ο νέος σου συμμαθητής είναι λίγο διαφορετικός από εσένα.

✚ Θέλει να γίνεται φίλοι αλλά δεν ξέρει τι πρέπει να κάνει.

✚ Γι αυτό κάνε την αρχή εσύ.

- ✚ Αν είσαι υπομονετικός μαζί του και του εξηγείς τι θέλεις να κάνετε μαζί, θα γίνετε πολύ καλοί φίλοι, γιατί είναι ένα πολύ καλό παιδί, αυθόρμητο και ειλικρινές.